

Düşünce Dünyasında
Türkiz
ULUSAL HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TÜRKİZ

Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

Yıl/Year: 14 • Sayı/No: 65 • Ağustos/August 2023
ISSN: 1309-601X

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNDE BİR İDEALİN ANATOMİSİ: SEYYİD AHMET ARVASI VE TÜRK- İSLAM ÜLKÜSÜ

*Anatomy of an Ideal in Turkish Nationalism:
Seyyid Ahmet Arvasi and the Turkish-Islamic Ideal*

Yıldırım TORUN

Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü, Kocaeli.
yildirimtorun25@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3713-1058

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi: 29.05.2023
Kabul Tarihi: 02.07.2023
DOI: 10.59281/turkiz.1306760

Kaynak göstermek için:

Torun, Y., (2023). Türk Milliyetçiliğinde Bir İdealin Anatomisi:
Seyyid Ahmet Arvasi ve Türk-İslam Ülküsü.
Düşünce Dünyasında Türkiz, 14(65): 39-88.

İletişim / Contact

29 Ekim Caddesi 2654. Sokak No: 1 Gölbaşı-Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 460 1779 • Faks: +90 312 460 1789
www.tasav.org • iletisim@tasav.org • turkiz.dergi@tasav.org

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNDE BİR İDEALİN ANATOMİSİ: SEYYİD AHMET ARVASI VE TÜRK-İSLAM ÜLKÜSÜ

*Anatomy of an Ideal in Turkish Nationalism:
Seyyid Ahmet Arvasi and the Turkish-Islamic Ideal*

Yıldırım TORUN

Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü, Kocaeli.
yildirimtorun25@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3713-1058

Özet

Bu çalışma, Türk milliyetçiliğinin önemli isimlerinden biri olan Seyyid Ahmet Arvasi'nin görüşlerinin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Seyyid Ahmet Arvasi, ortaya koyduğu düşüncelerle Türk milliyetçiliğinin gelişiminde önemli katkılarda bulunmuş bir isimdir. Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan Türk milliyetçiliği iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilki Türkçü Turancı milliyetçiliktir ve en önemli isimleri de Hüseyin Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkan'dır. İkincisi ise muhafazakâr milliyetçiliktir ve en önemli ismi de Seyyid Ahmet Arvasi'dir. Arvasi'nin görüşleri ise, Türkiye'de Türk İslam Ülküsü olarak tanınmaktadır. Bu çalışmada, Arvasi'nin milliyetçilik, ırk, İslam dini ve Türk tarihine bakışı incelenmiştir. Ayrıca düşüncelerinin temelinde yer alan birtakım kavramlar ele alınmıştır. Bu kavramlar, milli siyaset, milli devlet, tarih, ülkü, dil, kültür, medeniyet, aile, ahlak ve eğitim konularıdır. Bununla birlikte Arvasi'nin, demokrasi, cumhuriyet ve iktisadi hayat ilişkin bakışı da ele alınmıştır. Son olarak Marksizm'e ve emperyalizme yönelik eleştirileri incelenen konulardan birisi olmuştur. Bu çalışmada amaçlanan Seyyid Ahmet Arvasi'nin düşüncelerinin, Türk milliyetçiliğine katkılarının incelenmesidir. Irk konusuna bakışı, İslam ile milliyetçilik arasında kurduğu ilişki, kültür ve medeniyet fikri, dil, tarih ve ülkü anlayışı, aile, ahlak ve eğitime bakışı, İslam ile demokrasi ve cumhuriyet arasındaki ilişki, incelenmiştir. Ayrıca

ortaya koyduğu düşüncelerin, diğer Türk milliyetçilerinden farkları da ele alınmıştır. Makalenin sonucunda ise, Arvasi'nin düşüncelerinin, Türkçü Turancı milliyetçilikten farklı olduğu ve muhafazakâr bir nitelik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle millet konusuna bakışı, İslam dinini merkeze alması ve bu çerçevede bir sosyal ve siyasal düzen öngörmesi, bunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset Felsefesi, Türk Milliyetçiliği, Türk İslam Ülküsü, İdeal Devlet, Seyyid Ahmet Arvasi.

Abstract

This study has been prepared to examine the views of Seyid Ahmet Arvasi, one of the important names of Turkish nationalism. Seyid Ahmet Arvasi is a person who has made important contributions to the development of Turkish nationalism with his ideas. Turkish nationalism that emerged in the Republican period is divided into two groups. The first of these is Turkist Turanist nationalism and the most important names are Hüseyin Nihal Atsız and Reha Oğuz Türkkan. The second is conservative nationalism and the most important name is Seyid Ahmet Arvasi. Arvasi's views are known as the Turkish-Islamic Ideal in Turkey. In this study, Arvasi's view of nationalism, race, religion of Islam and Turkish history has been examined. In addition, a number of concepts that are at the base of his thoughts are discussed. These concepts are national politics, national state, history, ideal, language, culture, civilization, family, morality and education. In addition, Arvasi's view of democracy, republic and economic life is also discussed. Finally, his criticism of Marxism and imperialism has been one of the subjects examined. The aim of this study is to examine the thoughts of Seyid Ahmet Arvasi and his contributions to Turkish nationalism. His view of race, the relationship he established between Islam and nationalism, the idea of culture and civilization, his understanding of language, history and ideals, his view of family, morality and education, the relationship between Islam and democracy and the republic were examined. In addition, the differences of his ideas from other Turkish nationalists are also discussed. As a result of the article, it was concluded that Arvasi's thoughts were different from the Turkist Turanist nationalism and had a conservative character. In particular, his view of the nation, his focus on the religion of Islam, and his envisioning a social and political order within this framework show this.

Keywords: Political Philosophy, Turkish Nationalism, Turkish Islamic ideal, Ideal State, Seyyid Ahmet Arvasi.

Giriş

Türk milliyetçiliği, ortaya çıkışından bugüne birtakım farklılaşmalara ve bu bağlamda birtakım ekollere ayrılmıştır. İlk ortaya çıktığı dönemler olan Osmanlı döneminde Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi isimlerle özdeşleşen Türk milliyetçiliği, bu dönemde yıkılmakta olan Osmanlı devletini ayakta tutma amacıyla hareket eden ve görüşlerini daha çok bu bağlam içerisinde şekillendiren bir görüş olmuştur. Bu anlayışın, birinci kuşak Türk Milliyetçiliği olarak adlandırıldığı görülmektedir. Cumhuriyet döneminde ise, Türk milliyetçiliğinin kendi içerisinde iki farklı ekole ayrıldığı ve bunlardan ilkinin, Hüseyin Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkan gibi isimlerin önderliğindeki Türkçü Turancı görüş, ikincisinin ise Seyyid Ahmet Arvasi ile özdeşleşen Türk İslam ülküsü olduğu ifade edilebilir. Türkçü Turancı milliyetçiliğinin, etnisite merkezli bir Türk milliyetçiliği şeklinde temerküz ettiği, Türk İslam ülküsü anlayışının ise, muhafazakâr bir milliyetçiliğe tekabül ettiği söylenebilir (Bölükbaşı, 2018, 47). İşte bu çalışmada Türk İslam ülküsü ve S. Ahmet Arvasi'nin görüşleri incelenecektir.

Bu bağlamda birinci bölümde Arvasi'nin, öncelikle milliyetçilik tanımı, din ve özelde de İslam inancına ilişkin düşünceleri ile İslam'ın ırk konusuna bakışı, içtimai ırk olarak adlandırdığı görüşleri, millet anlayışı ve Türk İslam ülküsü anlayışı ele alınacaktır. İkinci bölümde ise, Türk İslam Ülküsünün temel kavramları çatısı altında İnsani düzenlere ilişkin açıklamaları, milli devlet, milli siyaset ve milli şuur kavramları, kültür ve medeniyet algısı, dil, tarih, kültür ve ülkü kavramlarına yüklediği anlamlar, aile, ahlak ve eğitim anlayışı incelenecektir. Üçüncü bölümde, sosyal, siyasal ve ekonomik düzene ilişkin görüşleri çerçevesinde demokrasi, cumhuriyet ve bunların İslam'daki yerleri, iktisadi hayata ilişkin görüşleri; dördüncü bölümde ise, Marksizm'e yönelik eleştirileri ile emperyalizme yönelik düşünceleri ele alınacaktır.

1. Türk İslam Ülküsü

1.1. Arvasi'nin Milliyetçilik Tanımı

Arvasi, siyasal bir ideoloji olarak milliyetçiliğin, tarihin en büyük gerçeği ve özellikle günümüzün en güçlü hareketi olduğu kanaatindedir (Arvasi, 2009b, 145). Arvasi'ye göre "milliyetçilik, bir milletin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bağımsızlık şuuru içinde kendini güçlü ve mutlu kılma iradesi ile insanlık aleminde kendine şerefli bir mevki edinme davasıdır" (Arvasi, 2009b, 242). Arvasi'ye göre, her millet, mutlu olmasını sağlayan bir davaya sahiptir. Hem milli hem beşeri amaçları belirleyen dava, budur. İşte milliyetçilik, bu anlamda egoizme dayalı bir düşünce biçimi değildir. Bununla birlikte milliyet duygusu, sadece bir ideoloji olarak da görülemez. Milliyet duygusu, doğal bir hal iken, bir dava ve fikir düzleminde ideolojiye dönüşür. Dolayısıyla milliyet duygusu, tüm unsurlarının ortaya konulması yoluyla milliyetçilik halini alır (Arvasi, 2009c, 283).

Arvasi, Türk milliyetçiliğini ise, İslam dininin öngördüğü iman ve şuur ile yücelme amacıyla olan ve Türk milletinin de bu şuur ile mutluluğa ulaşabileceğine inanan bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Arvasi, bunu bir iddia olarak değil, millet vicdanında makes bulan bir gerçek olarak görmektedir (Arvasi, 2009c, 285). Bu sebeple Türk milletini, Türk İslam ülküsü ışığında bir araya getirmek ve çağları aşan büyük Türkiye'nin inşasına odaklanan davaya yönelmek esas olmalıdır (Arvasi, 2009b, 149). Türk milliyetçiliğinin birtakım niteliklere sahip olduğuna inanan Arvasi, bunlardan ilkinin, insani ve ilerici bir hareket olmasıyla izah etmektedir. Bunun anlamı, Türk milliyetçiliğinin, tüm milletlerin mutluluğunu istemesidir. Türk milliyetçiliği, insanlığı, bir yığın olarak değil, milletlerden ibaret bir oluşum olarak görür ve bu çerçevede de milletlere saygıyı insanlığa duyulan bir saygı olarak mütalaa eder. Zira milletleri ve milliyetleri ortadan kaldırmaya çalışmak, insanlığa düşmanlıktan başka bir şey değildir. Tarihe bakıldığında da millet olgusunun her daim var olduğu

görülmektedir. Zira tarih, milletler arası macera ve ilişkilerin tarihidir. Türk milliyetçiliği, aynı zamanda hiçbir milletin zulme maruz kalmasına rıza göstermeyen bir ideolojidir. Her milletin ve o millete mensup fertlerin de Türk milletinin ve fertlerinin de bağımsız bir şekilde yaşamasını ve mutluluğa ulaşmasını amaç edinir. Ayrıca Türk milliyetçiliği, bir aydınlar hareketi olmayıp, Türk milletinin tümünü bağrına basan bir düşünce ve hareketin adıdır. Sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal programıyla Türk İslam ülküsünü hayata geçirme ve böylelikle büyük ve güçlü Türk devletini yaşatma azmindedir (Arvasi, 2009c, 293- 294). Türk milliyetçiliğini anlamanın yolu ise, İslam inancı ile Türklük bilinci arasındaki ilişkiyi anlamaktan geçmektedir. Zira Arvasi'nin Türk İslam Ülküsü olarak adlandırılan düşünceleri, İslam inancı ile Türk milletine ait değerlerin bir bütün oluşturacak şekilde bir arada ele alınmasına dayanmaktadır. Bir yandan İslam dininin ortaya koyduğu inanç esasları, diğer yanda ise Türk milletinin İslam öncesi dönemden beri sürdürdüğü değerlerin, bir medeniyet tasavvuru ortaya koyacak şekilde bir araya getirilmesi, Arvasi düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Bu ise, öncelikle ırk olgusu ile din mefhumunun ilişkisini incelemeyi gerektirmektedir. Bu sebeple Arvasi'nin İslam ve ırk konusuna bakışını belirlemek, benimsediği Türk milliyetçiliğinin temel referanslarına hâkim olmayı kolaylaştıracaktır.

1.2. İslam ve Irk Konusu

Ahmet Arvasi, Türk milliyetçiliği bağlamında öngördüğü Türk İslam ülküsüne ilişkin düşüncelerini geliştirirken, İslam inancı ile ırk konusuna eğilmeyi, öncelikli bir yaklaşım olarak benimsemektedir. Bu çerçevede öncelikle İslam dinine bakışı ve İslam dininin ırk konusundaki yaklaşımını ele alarak İslam inancının ırk ya da millet düşüncesine karşı olmadığını anlatmaya çalışmaktadır. Öncelikle İslam dinine ilişkin görüş ve tespitlerine bakılması gereken Arvasi yaşadığı dönemdeki gelişmeleri değerlendirirken, insanların ve aydınların dinden uzaklaşma eğiliminde olduklarına ilişkin yaygın

bir kanaat olduğunu, ancak kendisinin bu fikre katılmadığını ifade etmektedir. Arvasi'ye göre, Avrupa başta olmak üzere dünyada buhran olarak nitelendirilen olaylar, aslında gerçek dine ulaşma ve onu arama çabasıdır (Arvasi, 2008a, 24). Bu durumun önemli olduğunu düşünen Arvasi, bunu aynı zamanda bir fırsat olarak da değerlendirmektedir. İslam dinini, yeni bir heyecan ile tüm insanlığa gösterecek olan kadrolara ihtiyaç duyulduğuna inanmaktadır (Arvasi, 2008a, 25).

Bu noktada ilk etapta dine karşı olduğunu ifade ettiği materyalist düşüncelere değinen Arvasi'ye göre materyalizm, hastalıklı bir düşüncedir. Batı dünyasında, kilise kurumunun ve düşüncesinin çöküşüne binaen yayılmaya başlayan bu düşünce ve savunucuları, öncelikle Hristiyanlıktan başlayarak tüm dinlere karşı düşmanca bir tavır ortaya koymuşlardır. İnsan doğasına aykırı olduğunu düşündüğü materyalizm, Arvasi'ye göre, kültür ve medeniyet kurmayı başaran insandan "hayvan insan"a doğru bir geri gidişi ifade etmektedir. İslam dini ise, maddeden manaya, somut olandan soyut olana, doğadan kültüre, vahşetten medeniyete, çokluktan tevhid inancına, yaratıktan Yaradan'a ulaşmayı hedefleyen insanı merkeze almaktadır (Arvasi, 2008a, 27- 28).

Materyalizm, hâkim olduğu toplumlara aşırı derecede maddi tüketim ihtirası aşılamaktadır. Bu tür toplumlarda manevi ve ulvi değerler gözden düşmekte ve insanlar, para, lüks, israf, maddi zevk peşinde koşan varlıklar haline gelmektedirler. Bunun mutluluk getireceğine ilişkin materyalist iddia ise boş ve aldattıcıdır. Bu noktada, insanoğlunun İslam dininin rehberliğine muhtaç olduğunu ifade eden Arvasi'ye göre, Müslümanların zenginleşme arzuları, dünya malına mahkumiyetten değil, dünyaya hakimiyet arzusundan kaynaklanmaktadır. Arvasi'ye göre, Müslümanlar için dünya hayatı, ahiret hayatı için bir tarladır ve mana dünyasının zafere ulaşması için maddeye hâkim olmak zorunludur. Bunun için insanoğlunun maddeye tapmayı bırakarak maddenin efendisi olması gerekmektedir (Arvasi, 2008a, 28- 30).

Arvasi'ye göre, komünist ve ateistler, dini; görevini tamamlamış, hayatiyetini devam ettirme şansı olmayan, birleştirici niteliğini kaybetmiş olan ve çatışmanın nedeni haline gelmiş olan bir müessese olarak görmektedirler. Buna karşın Arvasi, özellikle İslam dininin, birleştirici ve bütünleştirici özelliği ile fonksiyonel ve diri bir müessese olduğunu düşünmektedir. Kendi yaşadığı dönemde varlığını sürdüren Sovyetler Birliği'ndeki Türklerin esir hayatına karşı en büyük dayanaklarının İslam dini olduğunu; Bulgaristan'da zulme uğrayan Türkler için direnme gücünün yine İslam inancı olduğunu ifade eden Arvasi'ye göre, İslam dini, İslam inancını canından aziz tutan Türk milletine ruh ve güç kazandıran en önemli mefhumdur (Arvasi, 2008c, 107).

İslam dinine dair bu görüşlerinin ardından İslam dininin ırk konusuna bakışını ele alan Arvasi, bütün insanların tek bir anne ve babadan meydana geldiği inancına sahip olduğunu ifade ederek, bütün insanların Âdemoğlu olduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple üstün ırk tartışmalarının ve bunun sebep olacağı sosyal ve siyasi istismarların insan onuruna aykırı olduğunu inanan (Arvasi, 2008a, 86- 87) Arvasi'ye göre, İslam dini, bu yaklaşıma karşı çıkmaktadır. İslam dini, bir yandan ırk gerçeğini kabul etmekte diğer yandan bu gerçeğin istismar edilmesine müsaade etmemektedir (Arvasi, 2008a, 88). Bu noktada Arvasi, Kur'an-ı Kerim'de yer alan "Onun varlığının delillerinden bir başkası da göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı farklı oluşudur. Şüphesiz bunda, bilginler için deliller vardır." (Yazır, 2008, 407) mealindeki Rum suresine atıfta bulunmaktadır.

Arvasi'ye göre, İslam dini, milletlerin milli şahsiyetlerini korurken, tüm milletleri Hz. Muhammed'e ümmet olmaya davet eden bir dindir. İslam dinine ve peygamberine inanan tüm milletler, Arvasi'ye göre Müslümanlıkla şereflenmişlerdir ve artık aralarında din kardeşliği esastır. Bununla birlikte İslamiyet, ırkçılığı reddederken Müslümanların kendi milletlerini inkâr etmelerini istemez ve bunu haram olarak kabul eder. Hz. Muhammed'in "kişi kavmini sevmekle suçlanamaz" ve "Vatan sevgisi imandandır"

şeklindeki sözlerine referans veren Arvasi'ye göre, İslam dini, ırkları yok saymayı, kardeş olmaya çağıran bir dindir. Bu nedenle Arvasi, Türk milliyetçiliği için İslam ve millet olgularının zıt kavram ve değerler olmadığını, topluma hayat veren iki kaynak olduğunu düşünmektedir. Zira İslam dini, Arvasi'ye göre herhangi bir milletin tekelinde olmayıp âlemşumul bir dindir (Arvasi, 2008a, 91- 92).

Evrensel bir davet olan İslam dini, Arvasi'ye göre, ırkları ve milletleri sosyal bir gerçeklik olarak görürken, bu milletlerin İslam dinini kabul ederek İslam kardeşliğinde buluşmasını ve bu şuur çerçevesinde iş birliğine ve bütünleşmeye varmasını ister. Bu yönü itibarıyla İslamiyet, komünistlik ya da masonluk gibi ırk ve milliyetleri reddederek kozmopolit bir dünya inşa etme amacı gütmeyiz. Irk ya da milletlerin üstünlüğünden değil, şerefinden bahsedilebileceğini ifade eden Arvasi, İslam dininin bu şerefi, Allah yolundaki hizmet ve fazilet ile eşdeğer gördüğünü dile getirmektedir (Arvasi, 2008b, 261- 262). Arvasi'ye göre İslam dini, biyolojik manada ırkların varlığını kabul etmekle birlikte biyolojik ırkçılığa karşı çıkmakta ve yasaklamaktadır. Zira insanlar farklı renklere ve yapılarla sahip olan ancak aynı kökten gelen varlıklardır. Türk ve İslam medeniyeti, bu anlayışla hiçbir zaman ırk konusunun istismar edilmesi gibi bir hataya düşmemiş, tüm ırklara karşı merhametli davranmasını bilmiştir. Arvasi'ye göre, ırkçılık, esasen Batı dünyasında rastlanılan bir olaydır ve Batı, bugün bile ırkçı bir yaklaşıma sahiptir (Arvasi, 2009b, 134- 135).

İslam inancının ırk gerçeğiyle çatışmadığına ilişkin iddiasını Türk tarihinden örneklerle temellendirmeye çalışan Arvasi, Türk milletinin, herhangi bir baskı ya da zorlama neticesinde İslam dinini kabul etmiş bir millet olmadığını düşünmektedir. İslam ile müşerref olan Türkler, kendi kimliklerini koruyarak İslam dininin şanını yüce tutmuş ve büyük imparatorluklar kurmaya muvaffak olmuşlardır. Bunun dışındaki Türkler ise, Türklüklerini kaybetmiş ve milli kimliklerini unutmışlardır (Arvasi, 2008f, 234). İslam ile müşerref olan Türkler, İslam öncesi dönemde cihan hâkimiyeti mefkûresi uğrunda mücadele ederken, İslam ile müşerref olduktan sonra İ'lay-

ı Kelimetullah ve cihat anlayışına yönelmişlerdir (Arvasi, 2008f, 235- 236). Bu durum, İslam inancının millet şuuruyla çatışmadığını, aksine onunla bir medeniyet inşasında ortaklık inşa ettiğini göstermektedir. Arvasi, İ'lây-ı Kelimetullah kavramını, “*Allah’ın yüceliğini bildirmek ve yaymak..., her türlü küfür, şirk ve ilhada karşı, Allah’ın varlığını, birliğini, İslam’ın yüceliğini ve Kur’ân-ı Kerim’in üstünlüğünü savunmak*” (Arvasi, 2008d, 248) olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda Kelime-i Tevhid inancının, İslam dininin temeli ve Kur’an-ı Kerim’in de özü olduğunu vurgulayan Arvasi, bu sebeple İ'lây-ı Kelimetullah davasının, tüm Müslümanlar için en yüce dava olduğunu ve sahip çıkılması gerektiğini ifade etmektedir (Arvasi, 2008d, 249).

Arvasi, Türklerin Şamanizm adı verilen inanç sistemiyle ilişkisine ise olumsuz bir yaklaşım sergilemektedir. Ona göre Şamanizm, bir din değil, sihir anlayışına dayalı bir değerler ya da inanç sistemidir. Şaman ise din adamı manasına gelmektedir ki Türklerde din adamı için şaman kelimesi değil, “kam” sözcüğü kullanılmaktadır. Türk topluluklarının bozkır yaşamında kabul ettikleri dinin Gök-Tanrı dini olduğunu ifade eden Arvasi, bu dinin, Tanrı’nın en yüksek varlık olduğu itikadına dayanan bir din olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada Müslüman bir Arap seyyah olan İbn-i Fadlan’ın, Türklerin ateş, su ve toprağa tazim etmekle birlikte yerleri ve gökleri yaratan tek bir Tanrı’ya iman ettiklerine ilişkin ifadelerine yer vermektedir (Arvasi, 2009b, 98- 99).

Bu noktada ırkçılık konusuna değinen Arvasi, Türk milliyetçiliğinin renk ırkçılığı ve kafatasçı zihniyetle ilişkilendirilmesinin mümkün olmadığını savunmaktadır. Zira Türk İslam ülküsü ve savunucuları, tüm insanların Adem’in soyundan geldiğine inanmaktadır. Bu anlamda Türk milliyetçiliğinin, Arthur De Gobineasu*, Vacher De Lapouge**, Sir Francis Galton***, Başbakan Chamberlain, Otto Ammonn**** gibi isimlerin savunduğu görüşleri, İslam dinine ve Türk töresine uygun olmadığı için kabul etmeleri mümkün değildir (Arvasi, 2009c, 414). Arvasi, Türk İslam ülküsü ve savunucularının, kapitalizme ve komünizme muhalif

olduğu gibi faşizme ve Nazizm'e de muhalif olduğunu vurgulamaktadır. Yabancı ideolojilerin bir fayda sağlamayacağını belirten Arvasi, Türk milliyetçiliğinin, kendi sistemini, kendi değerleri olan kültür ve medeniyetinden, mukaddes değerlerinden ve tarihsel tecrübelerinden hareketle oluşturabileceğini ifade etmektedir (Arvasi, 2009c, 418).

1.3. İçtimai İrk Kavramı

Ahmet Arvasi, İslam dininin ırk konusundaki yaklaşımını ve ırkçılığa yönelik reddiyesini ele alışının ardından "içtimai ırk" adını verdiği oluşuma odaklanarak millet tasavvuruna ve dolayısıyla Türk milletinin tanımı meselesine yönelmektedir. Arvasi, İslam dininin, biyolojik ırk gerçeğini kabul ettiğini, buna karşın ırksal üstünlük düşüncesine kesin bir şekilde karşı olduğunu ifade etmektedir. Arvasi'ye göre, İslam dini, insanlardaki şeref ve üstünlüğü, iskelet yapısı, kafatası, renk ya da kan grubu ile ilişkili görmeyip, takva ile değerlendirir ki takva, Allah ve Resulüne karşı duyulan imanı ve yapılan hizmeti ifade eder (Arvasi, 2008a, 90). Bu noktada Kur'an-ı Kerim'de yer alan "*Ey insanlar! Biz sizi, bir erkekle bir kadından yarattık. Hem sizi birbirinizle tanışasınız diye topluluklar ve kabileler haline getirdik. Haberiniz olsun ki Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.*" (Yazır, 2008, 518) mealindeki Hucurat suresine referans veren Arvasi, bu noktada "içtimai ırk" kavramına vurgu yapmaktadır. İçtimai ırk ise, Arvasi'ye göre, bir milleti oluşturan birey, aile, sınıf ve tabakalar arasındaki soybirliği şuuru anlamına gelmektedir. Kültür, coğrafya, hayat tarzı ve mücadelelerin ortak olması, aynı kavim içinde bir arada yaşayan kişiler arasında ruhsal ve fiziksel yakınlaşmalara neden olur. Ortak bir coğrafyada ortak bir kültüre sahip bir şekilde yaşamını sürdüren kişiler arasında evlilikler yoluyla fiziksel benzeşmeler ortaya çıkar. Dolayısıyla sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasi birliktelikler yoluyla "içtimai ırk" oluşmaya başlar ve bu, içtimai ırk ile milliyet şuurunun zamanla aynileşmesini beraberinde getirir (Arvasi, 2008a, 90- 91).

Arvasi'ye göre biyolojik ırkçılık bölücü bir düşünce yapısına sahipken içtimai ırk anlayışı birleştirici ve bütünleştirici bir niteliğe sahiptir. Hiç kimse, biyolojik manada hangi ırka mensup olacağını belirleme şansına sahip değildir ancak içtimai ırka mensubiyet bir tercihe dayalıdır. Tarihsel, kültürel, dinsel ve ülküsel manada ortak bir düşünceye sahip kişiler arasında kan ve soy birliği daha güçlü bir şekilde ortaya çıkar. Dolayısıyla içtimai ırk, millet ve devletin de güçlenmesine yarayan önemli bir bağdır. Bu noktada Türk içtimai ırkı içinde yer ederek kaynaşan, evlilikler yoluyla Türk içtimai ırkına dahil olan, Türk tarihini, kültürünü ve ülküsünü kendisine şiar edinerek Türk devleti ve milletiyle kader birliği noktasında bütünleşen her kişi, Arvasi açısından Türk'tür (Arvasi, 2009b, 140). Bu noktada Arvasi'nin Türk milletine yönelik tanımının, ırk merkezli bir tanım olmadığı açıktır. Zira Arvasi, Türklüğü, sadece ve sadece bir etnik köken meselesi olarak görmemektedir. Mesela Türk Milliyetçiliğinin Türkçü Turancı düşünürü olan Hüseyin Nihal Atsız, Türklüğün, öncelikle bir kan meselesi olduğunu düşünmekte ve bu çerçevede Türklük tanımını Türk soyuna mensubiyetle ilişkilendirmektedir. Atsız, "kanın", "dilin" ve "dileğin" Türk olmasını, temel bir değer olarak kabul etmekte ve bu üç değer bir araya gelmesinin, ülkücü bir milletin ortaya çıkmasına yeteceğini düşünmektedir (Demir, 2018, 172). İlerleyen dönemlerde ise Atsız, Türklüğü, Türk soyundan gelenler ile bu soydan gelmemesine rağmen Türkleşen, bu aidiyeti hissedenden kişilerden müteşekkil bir millet olarak tanımlamaktadır. Bu düşünceleriyle Atsız üç nesil açısından Türkleşmiş olmayı ve Türk milli şuuruna sahip olmayı yeterli görmüştür (Bölükbaşı, 2018, 51). Dolayısıyla Atsız'ın millet tasavvuru küçük değişikliklere uğramasına rağmen yine de Arvasi'nin millet tasavvurundan farklıdır ve bu fark, Türkçülük ile Türk İslam ülküsü arasındaki farklardan birisidir.

Arvasi, bu düşüncelerine paralel şekilde bir milletin çocuklarının, kendi aralarında evlenmelerinin daha doğru olacağını düşünmektedir. Zira aksi durumda kurulan ailelerin çocukları iki farklı millete mensup anne babanın çocukları olarak iki kültür

arasında bocalayacaktır. Çocukların yedi yaşına gelinceye kadar milli ve manevi değerleri öğrenmeleri gerektiğini ifade ederek kurulan ailelerin bu sebeple önemli olduğunu ve yabancı milletlere insan kaynağı yetiştirmemek gerektiğini ifade etmektedir (Arvasi, 2008f, 20- 21).

1.4. Millet Anlayışı, Türk Milleti ve Türk Tarihi

İrk ve içtimai ırk konusuna ilişkin bu görüşlerinin ardından öncelikle millet görüşüne yer veren Arvasi'ye göre, millet, varlığı inkâr edilemeyecek derecede açık olan hem objektif hem de sosyolojik birer gerçektir. Tüm dünya farklı kültürlerle dayalı bir şekilde teşkilatlanmış milletlerden müteşekkildir ki bu durum eski çağlardan itibaren mevcuttur. Tarih, aslında bir milletler tarihinden başka bir şey değildir (Arvasi, 2008a, 113- 114). Bu noktada Arvasi'nin millet tasavvurunun siyaset felsefesi literatüründeki milliyetçi siyasal ideolojinin millet anlayışıyla benzer olduğu görülmektedir. Siyaset felsefesi tarihinde millet tasavvuruna ilişkin iki farklı yaklaşımın mevcut olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki, milletin yaratılmış hayali ve suni bir kavramdan ibaret olduğunu, ikincisi ise tarihi ve kültürel bir antite olduğunu savunan görüşlerdir (Livanelioğlu, 1998, 41). Bu düşüncelerden ilkinen verilebilecek en önemli örnek Ernest Gellner'in düşünceleridir. Gellner'e göre millet, tarih öncesi dönemlerden beri mevcut olan bir yapı ve insani varoluşun doğal bir parçası olarak ele alınamaz. Millet, modernleşme sürecinin bir ürünüdür ve milliyetçilik tarafından yaratılmıştır (Yalçiner, 2014, 195). Buna karşın ikinci yaklaşım, milletin doğal bir yapı olduğu inancına yaslanmaktadır ve milletin eski çağlardan beri mevcudiyetini koruyan bir yapı olduğu konusunda ısrarcıdır (Akıncı, 2014, 139- 140). Arvasi'nin millete ilişkin düşüncelerinin, bu açıklamalar bağlamında daha çok ikinci teze uygun olduğu söylenebilir.

Arvasi açısından halk ve millet kelimeleri farklı anlamlar taşımaktadır ve bir halkın güç ve başarıya ulaşması, milletleşme süreciyle doğrudan ilişkilidir (Arvasi, 2008a, 112- 113). Halk, bir

milleti oluşturan insan unsuruna verilen isimdir. Ortak bir tarih şuuruna, kültür ve medeniyet değerlerine ve ülkelere sahip olan halk, millet haline gelebilmeyi başarmış demektir (Arvasi, 2008a, 113).

Bu noktada milliyet düşüncesinin, Yeniçağ'da ortaya çıktığına ilişkin düşüncelerin doğru olmadığına vurgu yapan Arvasi'ye göre, milletler, binlerce yıldır varlığını sürdüren birer gerçektir. Yeniçağ, sadece bu gerçeğin siyasal olarak daha fazla dillendirildiği bir dönemdir. Arvasi, milletlerin arkalarındaki büyük tarihten beslendikleri kanaatindedir. Dolayısıyla milletler inkâr edilemeyecek gerçekliklerdir ve bu sebeple milletlerin suni yapılar olduğu söylenemez. Tarihsel olarak bakıldığında millet şuuruna dayalı olmayan hiçbir devletin varlığını sürdüremediği gerçeği, bunun en önemli göstergesidir (Arvasi, 2009b, 142- 143).

Bu millet tasavvurunun ardından Türk milletine ilişkin açıklamalara değinen Arvasi, Türk milletinin tarihteki en eski, en medeni ve en dinamik ırklarından biri olduğunu düşünmektedir. Türklerin en önemli özelliklerinden biri ise, hiçbir zaman putperest bir topluluk olmamalarıdır. Zira Türklerin eski dini olan Gök-Tanrı inancında da Tanrı tektir ve en yüce varlıktır. Cennet, Cehennem, İblis, Melek, Ahiret ve Peygamber kelimelerinin bu dinde yer alması ve Kur'ân-ı Kerim'de yer alan "peygamber gönderilmeyen hiçbir kavme azap edilmeyeceğine" ilişkin ayet, Arvasi'ye göre, Hz. Muhammed'den önce de Türklerin yaşadıkları coğrafyalara peygamberler geldiğini göstermektedir. Karahanlılar başta olmak üzere bütün Türklerin İslam ile şereflenmesinin ardından Arvasi'ye göre, 11. Yüzyıla geldiğinde Türk milleti, İläy-ı Kelimetullah ideali çerçevesinde Hz. Muhammed'in ahabından sonra İslam dinini yücelten en büyük millet haline gelmiştir. Türk milleti, sadece askeri manada değil, Selçuklular ve Osmanlılar örneğinde görüldüğü gibi kültür ve medeniyet konusunda da İslam medeniyetine çok önemli katkılar sunmuşlardır (Arvasi, 2008a, 93-94).

Arvasi'ye göre, her milletin kendine özgü bir yapısı ve kolektif bir yaşama üslubu vardır. Türk milletinin tipik özelliği ise ordu-millet karakterine sahip olmasıdır. Hakanların Tanrı- kut olarak kabul edildiği Türk milleti için askerlik, düzen ve disiplinin adı iken, bunun dışındaki hayat, başıbozukluğun ifadesidir. Özgürlüğü de disiplini de seven Türk milleti, yaşamını bu iki ilkenin dengelenmesi üzerine kurmuştur. Bu anlayış, İslam dininin cihat anlayışıyla daha da güçlü bir yapıya kavuşmuştur. Zira ordu- millet yapısına sahip Türk düşüncesi ile İslam'ın cihat ruhu, Türk milletinin tarih boyunca hayatında önemli bir merhale oluşturmuştur (Arvasi, 2008a, 209- 210).

Bu noktada Türk tarihine bakışı çerçevesinde Arvasi, tarihsel açıdan bölünmez ve sürekli akan bir Türk tarihi anlayışına sahiptir. Ona göre, Oğuz handan beri, Hunlar, Göktürkler, Kutlukhanlar, Karahanlılar, Selçuklular, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti, Türk milletinin tarihsel manada silkinişini ifade eder. Tarihsel manada değişen hanedanlar, sistemler ve hükümetlerken, devlet ve millet süreklilik arzeder. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışındaki Türkmen, Özbek, Tacik, Kazak, Kırgız, Kıpçak, Nogay, Uygur, Türkistanlı, Azeri, Kerküklü, Batı Trakyalı Türkleri kan ve din kardeşi olarak tanımlayan Arvasi, -bu yazıları kaleme aldığı dönemde bugünkü Türki Cumhuriyetler henüz bağımsızlıklarını elde etmediği için- onların da esaret zincirinden kurtulacakları ümidini dile getirmiştir (Arvasi, 2008a, 252).

Bu tarih anlayışıyla Arvasi, Türkiye'de kurulan devletlerin, Türkiye Tarihi şuuruyla ele alınması gerektiğini ve bu çerçevede isimlendirmelerin, "Türkiye Tarihi Selçuklular Dönemi", "Türkiye Tarihi Osmanlılar Dönemi", "Türkiye Tarihi Cumhuriyet Dönemi" şeklinde yapılması gerektiği kanaatindedir. Devletin zayıfladığı dönemlerdeki beyliklerin ise, "fetret devirleri" olarak adlandırılması daha isabetlidir. Bu yaklaşımın, Türk millete tarih şuuru kazandıracağını düşünen Arvasi, daha zengin bir kültür ve medeniyet varisi olma duygusunun da böylece kazanılacağına inanmaktadır (Arvasi, 2008e, 283- 284).

Arvasi'ye göre, tarihteki en eski ve köklü milletlerden biri de geçmişte destan çağlarına kadar uzanan Türk milletidir. Ancak Orta Asya'dan dünyaya yayılan Türk milletinin köklü tarihi gerçek anlamda ele alınmış değildir. Arvasi'ye göre, mevcut Türkiye Cumhuriyeti, redd-i miras etse de Selçukluların ve Osmanlıların torunlarıdır ve tüm dünya da bu şekilde kabul etmekte ve görmektedir. Türk milleti, Devlet ebed müddet düsturuna sahip olması hasebiyle devletin daima var olacağına ve hanedanlar ve rejimler değişse de süreklilik taşıyan bir devlet yapısına sahip olduğuna inanmaktadır (Arvasi, 2008f, 123- 124).

1.5. Türk İslam Ülküsü

Milliyetçilik, İslam, ırk konusu ve Türk milletine ilişkin görüşlerinin ardından Arvasi, bunların bir birleşimi olan ve kendi adıyla özdeşleşen Türk İslam ülküsü düşüncesini izaha yönelmektedir. Arvasi, tüm medeniyetlerin temelde bir sentez olduğunu düşünmektedir. Mesela Batı medeniyeti, Greko- Latin kültürü ile Hıristiyan inanç ve ahlak öğretisinin sentezine dayalı olan bir medeniyettir. İslam medeniyeti ise, Türk, Arap ve Fars kültürlerinin, İslam inancı ve ahlak öğretisiyle olan birlikteliğine dayanmaktadır. Bu medeniyete dâhil olan her millet kendi yapısı olduğundan İslam medeniyeti içerisinde Türk- İslam medeniyeti ya da Fars İslam medeniyeti bulunmaktadır. Dolayısıyla her medeniyet, sahip olduğu kendine özgü tarih, coğrafya, tecrübe, kültür ve özelemlere dayalı olan ve İslam dininin inanç ve ahlak öğretisiyle de uyumlu olan ya da en azından ona ters olmayan birer medeniyettir. Türk İslam ülküsü, Arvasi'ye göre, bir yandan sosyal bir gerçeklik, bir yandan milli bir emanet, bir yandan ise bir ülkünün adıdır. Kültür emperyalizminin oldukça yaygın olduğu çağdaş dünyada Arvasi'ye göre Türk milleti, kendi öz kimliğini muhafaza etmeli ve geleceğin inşasında Türk ve Müslüman kimlikleriyle ele alınmalıdır (Arvasi, 2008c, 290).

Arvasi'ye göre Türk İslam ülküsü, Türk milletinin her ferdini, müşfik, adil, merhamet sahibi ve aynı zamanda da otoriter bir baba

gibi kucaklayan milli devlet anlayışına sahiptir. Amacı ise, böyle bir devlet anlayışının inşa edilmesi uğrunda mücadele eden kadroların yetiştirilmesidir (Arvasi, 2009b, 175).

Arvasi'ye göre, kişilerin kendi nefsanî arzuları için hareket ederek idealist karakterinden uzaklaşmış olan toplumlar, felakete sürüklenmekten kurtulamazlar. İnsanın büyüklüğü de küçüklüğü de uğrunda mücadele ettiği ülkülerdir. Türk İslam ülküsüne inanan kişiler, İslam dinini, Allah'ın dini olarak; kurtarıcıyı Allah'ın Resulü olan Hz. Muhammed olarak; Türk milletini, Allah tarafından İslam dinine hizmet etmekle şereflendirilmiş bir millet olarak; Türk ordusunu, Allah'ın ordusu olarak; Türk bayrağını, şehitlerin kanının ifadesi olarak; vatani ise, İslam güneşinin hiç batmadığı ezan-ı Muhammedi'nin okunduğu toprak olarak bilen kişilerdir (Arvasi, 2009b, 236- 237).

Arvasi, Türk İslam ülküsüne inanan kişiyi, İslam dininin öngördüğü ahlak ve fazilet çerçevesinde yaşama azminde olan kişi olarak tarif etmektedir. Arvasi'ye göre, Kuran-ı Kerim'de geçen "*Ey iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse, Allah -müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da O'nu seveceği- bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşsınlar ve hiçbir kınayanın kınamasından (dedikodusundan) çekinmezler. Bu, Allah'ın bir lutf-u inayetidir ki, onu kime dilerse ona verir. Allah, ihsanı bol olan, en çok bilendir.*" mealindeki Maide suresinin 54. ayetini aktararak, bu ayette bahsedilen kavmin Türk milleti olduğunu ifade eder. Arvasi, 17. Yüzyıl İslam âlimi Vani Mehmed Efendinin de bu görüşte olduğunu, Vani Efendi'nin, Türklerin karada ve denizde, doğuda ve batıda birçok milletle mücadele ettiğine ve buralarda İslam ahlakını hayata geçirdiğine vurgu yaptığını ifade ederek, kendi görüşlerini desteklemeye çalışmaktadır (Arvasi, 2009b, 385).

Türk İslam ülküsü düşüncesinin, diğer muhafazakâr düşüncelerden farklı olduğunu dile getiren Arvasi, yaşadığı döneme atfen, dini istismar eden münafıkların ve din bezirgânlarının var

olduğunu ve dini, kendi şer hareketleri için bir örtü olarak kullandıklarını ifade etmektedir. Arvasi'nin ifadeleriyle zalimler, diktatörler, şeyhler, emirler, mevlithanlar, ilahiciler, kutsal İslam dininden beslenen istismarcılardır. Bir yandan yanlış bir laiklik politikası, diğer yandan ise Arvasi'nin ifadeleriyle ham sofular, kaba yobazlar, sahte mürşitler, sapık akımlar ve istismarcılar, dünyada egemendir. Türk İslam ülküsü ve savunucuları ise, Arvasi'ye göre, Allah ve Resulünün riyadan azade dininin savunucusudurlar. Türk İslam ülküsünü savunan kişiler, Hz. Muhammed'in ashabından sonra İslam dinine hizmet etme şerefine ulaşmış olan yüce Türk milletinin fertleridir. O yüzden bu ülkünün savunucuları, Arvasi'ye göre, din istismarından da istismarcılarından da nefret eder ve hakiki İslam'ın emirlerine göre yaşar (Arvasi, 2009c, 427- 428). Arvasi, İslam dünyasında, iki farklı tezin mevcut olduğunu, bunlardan ilkinin, medenileşmeyi, Batı dünyasına teslimiyet olarak telakki ettiğini, ikincisinin ise, medenileşmeyi, kendi milli kültür, tarih ve ülküsüne aykırı düşmeyecek şekilde muasırlaşmak olarak yorumladığını dile getirmektedir. Birinci tez, İslam medeniyetinin öldüğüne, ikinci tez ise İslam medeniyetinin çağın gereklerine göre yeniden teşkilatlanması gerektiğine inanmaktadır. Arvasi ise, Türk İslam ülküsünün ikinci teze taraftar olduğunu ifade ederek hem Türk hem Müslüman hem de medeni olmanın bir araya gelebileceğini düşünmektedir. Zira medenileşmek, milli ve mukaddes değerlerle tezat oluşturmaz (Arvasi, 2009d, 260- 261).

Arvasi, Türk İslam ülküsünün, "Türklük bedenimiz, İslam ruhumuz" ifadesinde anlam bulduğunu ve bu davaya inananların bu şuur çerçevesinde Türk milletiyle bütünleştiğini ifade etmektedir (Arvasi, 2009c, 433). Bu noktada Seyyid Ahmet Arvasi'nin formülasyonunu yaptığı Türk İslam Ülküsü idealinin, Aydınlar Ocağı olarak bilinen Türk İslam Sentezi düşüncesinden birtakım farklılıklar içerdiği ifade edilmelidir. Türk İslam Sentezi düşüncesi ve Aydınlar Ocağı, muhafazakâr milliyetçi bir perspektiften hareket etmekle birlikte İslam inancını, Türklük lehine araçsallaştırmaktadırlar. Bu bağlamda Türk İslam sentezi idealinde esas vurgu Türklük

üzerindedir. Bununla birlikte Türk İslam sentezi, Türklük ile İslam inancı arasında varoluşsal bir ilişki olduğuna ve Türklerin İslam öncesi dönemde de bir Müslüman gibi yaşadıklarına dair iki temel teze yaslanmaktadır. Arvasi ve Türk İslam Ülküsü ideali ise bu iki teze katılmakla birlikte Türklüğün İslam inancı ile şereflediğine ve Türk milletinin İslam dünyasına çok önemli hizmetler yaptığını inanmakta ve bu noktaları ön plana çıkarmaktadır. Yani Türk İslam Sentezi'nin Türklüğü ön plana çıkardığı yerde Türk İslam ülküsü İslam inancını merkeze alan bir düşünceye sahiptir (Yaşlı, 2014, 386). Bu çerçeveden bakıldığında Arvasi'nin Türk İslam ülküsü anlayışının, Türklük ve İslam dinini, birbirinden ayrılması düşünülemeyen bir birliktelik olarak değerlendirdiği ifade edilebilir. Bu birliktelik, tarihsel olarak İslam inancı ile Türklük bilincinin, bir medeniyet tasavvuru ortaya koyabilecek düzeyde bir bütünlüğe ulaştığı görüşüne dayanmaktadır denilebilir.

2. Türk İslam Ülküsünün Temel Kavram ve Değerleri

Ahmet Arvasi'nin Türk İslam ülküsü idealinin tanım ve açıklamalarının ardından bu düşünceye zemin oluşturacak ve onu temellendirecek temel kavram ve değerlere bakmak elzemdir. Zira bu temel kavram ve değerler, Türk İslam Ülküsü idealinin çerçevesini ve mahiyetini oluşturması hasebiyle önemlidir.

2.1. İnsan ve Düzen

Arvasi, her türlü devlet ve toplum düzeninin, belirli bir insan tasnifine yaslandığını düşünmektedir. Bu bağlamda üç düzen ya da nizamdan bahsedilebilir ki bunlar; 1. Hayvan insanın nizamı, 2. Dramatik insanın nizamı ve 3. İdeal insanın nizamıdır. Bu noktada öncelikle devlet ve nizam ya da düzen düşüncesinin, anarşiden kurtulma mücadelesinden kaynaklandığını ifade eden Arvasi, tüm canlıların ve dolayısıyla insanın da anarşi ve kaostan kurtulma çabası içerisinde olduğunu düşünmektedir (Arvasi, 2009a, 104).

Hayvan insanın toplumsal düzeni, Arvasi'ye göre, insanı, bir hayvan olarak görmektedir. Bu düzen için insan, ekonomik bir

hayvan ya da alet yapan bir hayvan olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla insan, diğer hayvanlarla temel ihtiyaç ve güdüler açısından bir ortaklığa sahip olmakla birlikte düşünme melekesine sahip olması hasebiyle onlardan ayrılmaktadır. İnsan, aynı zamanda toplum içerisinde yaşaması hasebiyle sosyal bir hayvandır ve kanunlar eliyle kontrol altında tutulmaktadır. Bu anlayışta fert, cemiyet için vardır. Esas olan kollektif davranışlardır ve mülkiyet de klanın ortak mülkü olarak kabul edilmektedir. Bireysel çıkar değil, ortak çıkarlar egemendir ve herkes kanunlara uymakla mükelleftir. Toplumsal otoritenin tanrılaştırıldığı bu nizamda fertler grup için çalışmaktadırlar. Haklardan ziyade ödevlerin önemli olduğu bu düzende bir devlet ya da toplumun, başka bir devlet ya da toplumu istismarı doğal olarak kabul edilmektedir (Arvasi, 2009a, 106- 108).

Dramatik insan nizamında ise, insan, mensup olduğu grubun yanında kendi varlığının da kıymetli olduğunun bilincine varmış olan insandır. Gruba ait olan kurallara riayet etme konusunda şüphelere sahip olan insan, fert ve toplum çatışmasını hisseden insandır. 1789 Fransız İhtilali'ni, bu nizama bir örnek olarak sunan Arvasi, dramatik insanı, ödevlerden ziyade haklarına odaklanan ve talep eden bir figür olarak resmetmektedir. Toplum içerisinde bir arada yaşayan insanların, karşılıklı ödev ve hakları olduğu inancındaki dramatik insan, özgürlüğü esas almaktadır. Bu düzende fertlerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin mukaddes ve vazgeçilemez olması; otoritenin, bireysel iradelerin bir araya gelmesinden doğması ve dolayısıyla demokratik ve liberal olması; kanun ve düzenin, sosyal sözleşmeden kaynaklanması; herkesin düşünce ve inançlar noktasında özgür olması; kazancın ve tüketimin sınırsız olması, temel niteliklerdir (Arvasi, 2009a, 109- 110).

İdeal insanın nizamını ise Arvasi, bu iki yaklaşımdan da kendini kurtarabilen insanın düzeni olarak görmektedir. Ona göre ideal insan gerek sürü ya da toplumdan gerekse egoist yaklaşımlardan sıyrılmış olan insandır. O ne bireyi ne de toplumu tanrılaştırmayıp tüm eylem ve inançlarını, ezeli, ebedi ve gerçek olan Allah'ın

emrettiği şekilde gerçekleştiren insandır. Arvasi, tüm insanların, birer ideal insan seviyesine ulaşmasının imkânsız olduğunu belirterek bunun ancak az sayıdaki ideal insanın oluşturduğu liderler kadrosu eliyle gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Bu kadronun oluşmasıyla geriye kalan insanlar da bu düzene uyar ve bu kadronun dünyadan ayrılmasıyla da toplum ideal düzenden ayrılır. Hz. Muhammed döneminin, ideal düzen için en güzel örneklerden biri olduğunu ifade eden Arvasi'ye göre, peygamberin ve kadrosunun bu dünyadan ayrılmasıyla hayvan insan ve dramatik insan egemen olmuştur ve ideal düzen gökyüzüne çekilmiştir. Ancak unutulmaması gerekir ki ideal düzen asla bir ütopya değildir (Arvasi, 2009a, 110- 111).

Arvasi, toplumun da bireyin de izafi birer değer olduğunu, mutlak olanın ise sadece Allah olduğunu ifade etmekte, Allah'ın ise mutlak otoritenin tek sahibi olduğunu dile getirmektedir. Bu sebeple Arvasi'ye göre ne bireye ne de topluma boyun eğmemek gerekir. Tıpkı otorite gibi mal ve mülkün de yegâne sahibi Allah'tır. Bu sebeple gerek birey gerekse toplum, bunların sadece emaneten sahibi olduğu bilincinde olmalıdır (Arvasi, 2009a, 111- 112).

2.2. Milli Devlet, Milli Siyaset ve Milli Şuur

Türk İslam ülküsü bağlamında ön plana çıkan temel kavramlardan diğer üçü ise, milli devlet ve onun benimsemesi gereken milli siyaset ile milli şuurdur. Ancak milli devlet anlayışına geçmeden önce Arvasi'nin genel olarak devlet konusuna bakışını irdelemek zaruridir. Devlet Arvasi'ye göre, sosyal bir gerçekliktir. Düzen ihtiyacından doğan devlet, bu anlamda anarşinin zıddıdır (Arvasi, 2008e, 235). Arvasi, devleti, bir milletin teşkilatlanmış hali olarak görmekte ve bu sebeple devlet ile milletin farklı düşünülmemeyeceğini ifade ederek devlet millet bütünlüğüne vurgu yapmaktadır. Bir milletin özgürlük ve bağımsızlığının şartı devlettir. Arvasi, Türk kültür ve medeniyetinin devlet anlayışının Batı dünyasındaki liberal, komünist ve faşist devlet telakkilerinden farklı olduğunu düşünmektedir. Ona göre liberal devlet algısı,

sadece güvenlik ihtiyacına odaklanan ve ekonomik, sosyal, kültürel vb. tüm olaylara müdahale etmeyen bir devlet modeline dayanmaktadır. Komünizm ise, zalim bir yapı olarak gördüğü devletin ortadan kaldırılması gerektiğine inanmakta iken faşizm, fert ile toplum çatışmasından neşet eden ve herkesin itaatle mükellef olduğu, aynı zamanda yönetici ile özdeşleşen bir devlet yapılanmasına inanmaktadır. Türk kültür ve medeniyetinde ise devlet, Arvasi'ye göre, Allah'tan başka ilah olmadığına inanan bir milletin özgür iradesiyle şekillenen bir yapıdır. Devlet, milleti temsil eder ve adaleti tesis etme amacıyla hareket eder. Millete ait olan kültür, tarih, sosyal değerler, mukaddesat, bayrak ve vatan, devletin kültürü, tarihi, sosyal değerleri, mukaddesatı, bayrağı ve vatanıdır (Arvasi, 2008e, 234- 235). Bu ise ancak Arvasi'nin tanımıyla milli devlet yapısında gerçekleşebilir.

Milli devlet, Arvasi'ye göre, tüm fert ve zümreleriyle milleti kucaklayan bir devlettir. İç ve dış tehditlere karşı milli karakterini muhafaza eden milli devlet, bir yandan dış tehlikelere karşı bağımsızlık bilinciyle hareket eden, içeride ise devleti ele geçirerek bir sınıf devleti kurmaya çalışan sınıf ve zümrelere karşı mücadele eden devlettir. Zira Arvasi, dış tehlikelere maruz kalan devletin bağımsızlığını, sınıf devleti dayatmasına boyun eğen devletin ise milli karakterini kaybedeceğini düşünmektedir. Zira birincisi dış sömürü iken ikincisi iç sömürüdür (Arvasi, 2009c, 362).

Arvasi milli devleti, herhangi bir sınıf ya da zümreye imtiyaz tanımayı reddeden devlet şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlamda milli devlet, toplum içerisinde mevcut olan tüm sosyal sınıfların haklarını, çıkarlarını dengeli bir şekilde muhafaza etmeye çalışan devlettir. Milli devlet, milletin vicdanında saygı kazanan, itibarını milletin vicdanında arayan ve milletin teşkilatlanması neticesinde ortaya çıkan otorite olarak değerlendirilmelidir. Arvasi'ye göre, devlet, zulme maruz kalan, haksızlığa uğrayan her insanın yanında olmalı, zulmeden herkesi ise sahip olduğu güç ile ezmelidir. Bu çerçeveden bakıldığında devlet ve onun organları olan hükümet, meclis ve mahkemeler, toplum içerisindeki herhangi bir sınıfın

tekeli altında olmamalı; hakkı, adaleti, milleti ve milli vicdanı oluşturan değerleri merkeze alan milli bir müessese olmalıdır (Arvasi, 2008a, 104).

Arvasi'ye göre, milli devlet, milletin fertlerinin sahipsizlik duygusuna düşmesine engel olacak bir devlet olmalıdır. Mazlumların, mağdurların, haksızlıklara maruz kalan kişilerin, ekonomik ve sosyal açıdan tehlikelere açık olan kişilerin, hastaların ve kimsesizlerin sorunlarını çözen bir "devlet baba" olmalıdır. Dicle kenarındaki otlaklarda kaybolan bir keçinin ağlayan sahibine merhem olmalıdır. Tüm unsurlarıyla milletini kucaklayamayan ve onları sevmeyen hiç kimse yöneticilik makamına oturmamalıdır. Bu makamlar, din-i devlet ve mülk-i millet uğrunda hizmet mücadelesi vermeyi şiar edinerek ateşten bir gömlek giyen alperenlere açılmalıdır (Arvasi, 2009b, 174).

Milli devlet, bu bağlamda yeknesak ve tek bir vücut halinde teşekkül etmelidir. Arvasi'ye göre, bir millet, içte ve dışta vuku bulan düşmanlıklardan ötürü birden fazla devlet şeklinde ayrılmışsa, zulüm ve ihanet ortaya çıkmış demektir. Böyle bir millet, ilk fırsatta tek bir devletin çatısı altında yeniden toplanma arzusunda olacaktır. Bu arzuya ya diplomatik araçlarla ya da kanla ulaşılabilir. Tek bir devletin çatısı altında toplanmak, zor ve uzun bir sürece yayılabilir. Bu durum, milliyetçilerin tek devlet çatısı altında toplanma ülküsüne ulaşmak için milli şuurunu diri tutmalarını gerektirir. Dolayısıyla milliyetçiler, tek devlet, tek millet, tek bayrak ve tek lider bilincinden hiçbir zaman uzaklaşmamalıdır (Arvasi, 2009b, 336).

Bu noktada milli hâkimiyet kavramına değinen Arvasi, bunun Türk milleti için anlamını, Hakk'a inanan ve tapan bir milletin vicdani boyutta bağlı olduğu mukaddes ölçüleri, tüm vatan sathına egemen kılmak olarak tanımlamaktadır. İstiklal savaşının bu manada önemli bir örnek olduğunu düşünen Arvasi, bu mücadelenin, yurdun üstünde tüten en son ocağın ve şafaklarda yüzen al sancağın sönmediği, dinin temeli olan ezanların susmadığı

ve her türlü emperyalizmin vatan toprağından atıldığı bir devlet kurma amacıyla yapıldığını vurgulamaktadır (Arvasi, 2009c, 352).

Bunun yolu ise Arvasi'ye göre ancak milli bir siyaset güdülmesiyle mümkündür. Arvasi'ye göre, siyaset milli olmalıdır. İç ve dış siyasetin milli bir karakter arzemesi en önemli meseledir. Bir millet iç ve dış siyasetini kendi elleriyle tesis etmeli ve bunu yaparken de ne başka milletlere boyun eğmeli ne de onları taklit etmelidir. Diğer milletlerin tarihsel tecrübelerinden ders almak doğal olmakla beraber milli ihtiyaçlara ve tecrübelere de güç katmalıdır. Bu anlamda milli siyasetin mevcut şartlar çerçevesinde esnetilmesi mümkünse de köklü bir tarihsel şuura dayanması da elzemdir (Arvasi, 2008b, 114).

Arvasi'ye göre bir milletin yapması gereken en önemli şey, milli tecrübelerinden hareketle değerlerine sahip çıkmak ve güçlü bir şekilde ayağına kalkmaktır. Genç nesillerin mensup oldukları milletin kültür ve medeniyetini evrensel bir abide haline getirerek yüceltmelerini sağlamak en önemli görevdir. Zira Arvasi'ye göre, tarih, kültür, medeniyet ve milli özlemlerine yabancı olan hiçbir millet, gelişemez (Arvasi, 2008f, 88). Bu ise ancak milli bir şuura sahip olmakla gerçekleşebilir ki bu kavram yani milli şuur, Türk İslam ülküsünün bir diğer temel kavramı olarak değerlendirilebilir.

Arvasi'ye göre, bir milletin sahip olduğu güç, milli şuuruyla doğrudan ilişkilidir. Milli şuurun artmasına paralel bir şekilde milletin milli birliği ve dayanışma ruhu da artar. Milli şuur, milleti oluşturan tüm fertleri ve toplumsal sınıfları birbirine bağlayan önemli bir birlik harcıdır. Bu birlik şuurunun arttığı milletlerde huzur ve refah artarken, azaldığı milletlerde bireycilik ve egoizm artarken adaletsizlikler egemen olur ve bu da milli devletin zayıflamasına neden olur (Arvasi, 2008a, 105- 106). Arvasi'ye göre, her toplumun milli vicdanı ve milli iradesi vardır. Olaylar karşısındaki tavrı ise, bundan kaynaklanmaktadır. Arvasi'ye göre, toplumların gücü, milli ruh ve şuurun gücüyle doğru orantılıdır. Milli

ruh ve şuurun zayıflaması ise, toplumun çözülmesine ve toplumda anarşinin ortaya çıkmasına neden olacaktır (Arvasi, 2008f, 271).

2.3. Kültür ve Medeniyet

Arvasi'nin kültür tanımı oldukça net ve açıktır. Ona göre, insan tarafından oluşturulmamış olan tüm varlık ve olaylar tabiat olarak adlandırılır. Yani tabiat, yeryüzü ve gökyüzündeki her türlü varlığın, en küçüğünden en büyüğüne bütün kozmik olayların adıdır. Kültür ise, insan tarafından oluşturulan sosyal değer, varlık ve olaylara denir. İnsan, Arvasi açısından maddi ve manevi ihtiyaç ve istekleri çerçevesinde tabiatı şekillendirerek kültürü meydana getirir. Zira insan, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları çerçevesinde tabiata şekil ve biçim veren bir varlıktır. Yani insan, tabiat çevresi ile yetinmeyerek antropo-sosyal çevre inşa eden bir varlıktır ki kültür de bahsedilen bu antropo-sosyal çevrenin adıdır. Dolayısıyla kültür, sadece manevi değerlerden müteşekkil olmayıp maddi ve manevi sosyal değerlerin toplamıdır. Özetlemek gerekirse, kültür, Arvasi'ye göre, bir milletin tabiatı değiştirmek suretiyle insan tarafından oluşturulan antropo-sosyal çevredir ve diğer milletlerle kurulan ilişkiler vasıtasıyla daha da zenginleşen milli tecrübeler hazinesine denir (Arvasi, 2008d, 66- 67).

Arvasi'ye göre dünya çeşitli milli kültür dairelerinden müteşekkildir. Bu kültür dairelerinin her biri ise belirli bir coğrafyada etkindir ve tarihsel ve coğrafi yakınlıklar açısından bakıldığında birtakım benzerliklerden ya da akrabalıklardan bahsetmek mümkündür. Bu benzerlik ya da akrabalık durumu, kültürün milli karakterinin bir göstergesidir. Aynı kültür yapısına sahip bir millet, çeşitli tabaka, bölge ya da sınıflara ayrılmış olsalar da hepsi için din, tarih, dil, kültür ve ülküler açısından bir ortaklık söz konusudur. Bu ortaklıkla birlikte milli kültürün yaşanması açısından bu tabakalar arasında küçük farklılaşmalar mevcut olabilir ki bu da doğaldır. Ve aynı milli kültüre sahip olan insanların oluşturduğu milleti, bu küçük farklılıklarından hareketle parçalamayı amaçlamak ya cehalet ya da ihanettir (Arvasi, 2008a, 190).

Arvasi'ye göre, milli kültürün özü, milli tecrübeye ve tekâmüle dayanır. Kültürün milli ve orijinal olmasını sağlayan da bu özdür. Bununla birlikte bu öz, sosyal ilişkiler yoluyla daha zengin ve verimli bir hal alır. Yani her kültür, Arvasi'ye göre milli karakterinden taviz vermeden diğer kültürlerle sosyal ilişkiler kurarak birbirlerinin tecrübelerinden de faydalanmış olurlar. Bu noktada Hz. Muhammed'in "Hangi kavme benzerseniz, ondan olursunuz" sözüne atıf yapan Arvasi, Türk- İslam kültür ve medeniyetine yabancılaşmayan bir gelişimi, temel ilke olarak benimsediğini ifade etmektedir (Arvasi, 2008a, 192).

Arvasi, medeniyet kavramının ise, vahşet kavramının zıddı olduğunu ve bu anlamda da vahşet ve ilkelikten kurtulmak anlamına geldiğini düşünmektedir. Medeniyet, antropo-sosyal değerler anlamına gelen kültürün, diğer kültürlerle kıyasla işlenmesi, inceltmesi ve yüceltilmesi anlamına gelmektedir. Yani medeniyet, Arvasi'ye göre, milli kültürün evrensel standartlarda ortaya konulma seviyesini ifade etmektedir (Arvasi, 2008d, 67- 68).

Arvasi, Ziya Gökalp'in kültürü milli, medeniyeti ise evrensel olarak tanımlayan görüşlerini ele alarak, kültürün milli oluşu noktasında Gökalp'e katılmakla birlikte medeniyetin evrensel oluşu noktasındaki görüşlerine muhalif bir tavır sergilemektedir. Arvasi'ye göre, kültür de medeniyet de millidir (Arvasi, 2009b, 292). Nitekim kültür kavramını, millet anlayışının temeline yerleştiren Gökalp, her milletin gerek nesnel gerekse manevi değerleri olduğunu, ancak bu değerlerin, bir topluma has olmadığını düşünmektedir. Zira bu değerler, farklı ülkelerde ortak özellikler göstermektedir. İşte evrenselliğe işaret eden bu durumu açıklamak için Gökalp, bir başka kavram olan medeniyet kavramına vurgu yapmaktadır (Heyd, 1979, 75). Bu iki kavram arasındaki farkı ortaya koymaya çalışan Gökalp'e göre, millete özgü olan kültür, milletin temel dokusunu ve karakterini oluşturan değerlerin bir toplamı iken, medeniyet, birçok ulusun, ilim, fen, teknoloji gibi alanlardaki katkılarıyla oluşan bir yapıdır (Doğanoğlu, 2016, 1196). Medeniyet, iktisadi, dini, hukuki, ahlâki vb. fikirler toplamı iken,

kültür, dini, ahlâki ve estetik duygular toplamından müteşekkildir (Gökalp, 2015, 22). Dolayısıyla Gökalp'in düşünceleri bağlamında, medeniyetin, "kurumları", kültürün ise, "değerleri" ifade eden bir içeriğe sahip olduğu ifade edilebilir (Çelik, 2006, 48).

Arvasi ise, her millete ait milli bir medeniyetin var olduğunu ifade ederek tek bir medeniyetten bahsedilemeyeceğini düşünmektedir. Ne kadar millet varsa o kadar medeniyet vardır düşüncesiyle Arvasi, medeniyetler arasındaki ilişkiler neticesinde medeniyet zümrelerinin doğabileceğini, ancak bu durumun, medeniyetlerin milli niteliğini ortadan kaldırmayacağını iddia etmektedir (Arvasi, 2009b, 301- 302).

Arvasi, medeniyet kavramını, İslam düşüncesindeki bedeviliğin zıddı olarak ele almaktadır. Arap dilinde medeniyetin şehirleşme, bedeviliğin ise, çöllerdeki göçebe yaşam manasında kullanıldığını dile getirerek İslam dininin, medeniyeti ve medeniliği telkin ettiğine vurgu yapmaktadır. Arvasi'ye göre, bedevi topluluklarda da kendilerine has bir kültür yapısı mevcuttur. Her bedevi topluluk, dil, inanç, örf, adet, estetik vb. kalıplara sahiptir, fakat bunlar, şehir hayatındaki kültürel yapılara nazaran daha iptidaidir. Dolayısıyla medeniyet, Arvasi açısından milli kültür değerlerindeki inceliği, zenginliği ve çağları hayran bırakacak bir yapıyı ifade etmektedir. Yani milletler sahip oldukları kültürleri işleyerek, incelterek, zenginleştirerek ve muasırlaştırarak bir medeniyet inşa etmeyi başarmaktadırlar. Bu sebeple medenileşmek ile muasırlaşmak arasında doğrudan bir ilişki vardır. Yapılması gereken Arvasi'ye göre, milli kültürü, aşk, şevk ve gayretle işleyerek ileri bir medeniyet kurabilmektir. Zira medeniyet, milletlere aittir ve Türk medeniyetinin ham maddesi Türk kültürü iken bu medeniyetin mimarı da Türk milletidir (Arvasi, 2008a, 192- 194).

Arvasi'ye göre Türk milletinin tarih sahnesine çıkışıyla başlayan Türk medeniyeti bir bütündür ve Türk kültürüne bağlı bir şekilde gelişmiştir. Bu, Türk medeniyetinin orijinalliğinin de sebebidir. Türkler eski çağlardan beri, vatani, aile yapısı, toplum yaşamı,

teşkilat yapısı, hakan ya da yönetici anlayışı, töresi ve tek Tanrı inancı ile eski ve köklü bir medeniyet kurmayı başarmış bir millettir. İslam dini ile müşerref olmadan önce de Tanrı'nın arzusu adına tüm dünyaya hükmetmeye çalışan ve bu uğurda mücadele eden Türkler, Arvasi'ye göre İslam ile müşerref olduktan sonra ise kendini yeniden keşfetmiştir. İslam dininin milli kültürleri reddetmeyen bir din olduğunu ifade eden Arvasi, bu durumun milli medeniyetleri daha da geliştiren bir durum olduğunu düşünmektedir. Ona göre İslam dinini kabul eden her milletin kendine has bir milli medeniyeti vardır. Bunların yanında İslam medeniyeti ise, İslam dinine mensup milletlerin kendi milli medeniyetlerine yeni bir ruh, iman ve şuur kazandıran ortak bir üst sistemdir. Türk milleti de İslam dininin ışığında kendi milli kültür ve medeniyetini geliştirmeyi başarmış bir millettir (Arvasi, 2008a, 194- 195).

Arvasi, medeniyet kavramının, birçok sosyolog tarafından insanlığın ortak malı şeklinde tanımlanmasına rağmen her milletin kendine özgü bir medeniyete sahip olduğu konusunda ısrarcıdır. Bütün insanlığın ya da bazı milletlerin ortak noktada bulunduğu medeniyet değerleri olmakla birlikte milletlere özgü medeniyetleri ayıran milli özellikler reddedilemez. Türk milleti de bu çerçeveden bakıldığında en az bin yıllık süreçte İslam medeniyet dairesi içerisinde yer almakla birlikte İslam düşüncesine aykırı olmamak kaydıyla kendi medeniyet özelliklerini sürdürmektedir. Bu durum, Arvasi'ye göre, Türk dehası ile İslam iman ve ahlâkının ahengine dayalı olan Türk İslam medeniyetini doğurmuştur. Bu ahenkli medeniyete muhalif olanlara karşı, Arvasi, Türklüğün milli şuuruna ve İslam'ın iman ve ahlâkına dayalı olan Türk İslam medeniyetinin, çağdaş kadro ve kurumlar eliyle ihya edilmesinin aziz bir dava olduğunu düşünmektedir (Arvasi, 2008c, 203- 204). Arvasi'ye göre, bu kültür ve medeniyet hamlesine karşı çıkan ve farklı ideoloji ve düşüncelere sahip olan kesimler mevcuttur. Bunlardan bir kısmı, Türkiye'yi kapitalist ve komünist ideoloji dairesine sokmak isterken bir kısmı da İran ve Suudi Arabistan modelini öngörmektedir ki Arvasi'ye göre her ikisi de yanlış ve tehlikelidir ve Türk milleti,

kendi kültür ve medeniyet değerlerine sarılarak yürümeyi tercih etmelidir (Arvasi, 2008c, 205).

Arvasi'ye göre, dünya üzerindeki farklı kültür ve medeniyetler arasında karşılıklı bir etkileşim vardır ve bu, kaçınılmazdır. Ancak günümüzde bu etkileşimin boyutları giderek artmaktadır. Milletlerarası mücadele, artık kültür ve medeniyet savaşına evrilmiştir. Yeni sömürgecilik faaliyetleri, ülkelerin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden önce insanların düşünce ve değerlerini değiştirmeyi amaçlamaktadır. Evrensel değerler adına bu ülkelerin genç nesillerini, kendi tarihlerinden, kültür ve medeniyetlerinden uzaklaştırmaya, milli ülkülerinden dillerine, dinlerinden bayraklarına ve kahramanlarına kadar her türlü değerine yabancılaştırmayı hedeflemektedirler. Buna karşı çıkan milliyetçi ve vatanperverleri ise, faşist olmakla, gerici ya da şovenist olmakla itham ederler (Arvasi, 2008a, 204).

2.4. Dil, Tarih, Kültür ve Ülke

Milletin ihtiyaçlarından doğduğuna ve zaman içerisinde milletle birlikte geliştiğine, yaşadığına ve tecrübelerle zenginleştiğine inandığı dilin millete ait olması hasebiyle milli bir müessese olduğunu ifade eden Arvasi'ye göre, millet içerisindeki her sosyal tabaka ve fert, milli dili kullanır. Şive, ağız ve lehçeler farklı olsa da dil, aynı dildir ve kimsenin tekelinde değildir. Milletin geçmişini, bugününü ve geleceğini saran dil, nesiller arasındaki bağı ifade eder. Bu bağı kopması ise, nesillerin birbirinden kopmasına ve milletlerin güçsüzleşerek dağılmasına neden olur. Bu sebeple milli dile yabancılaşma Arvasi'ye göre, en büyük tehlikelerden birisidir. Kültürler arasındaki temaslar, bir dilin zenginleşmesi için olumlu olsa da bu etkileşimin emperyal bir hal alması telafi edilemez sonuçlar doğurur. Arvasi'ye göre, Türk milletinin temel, ana ve vazgeçilmez dili Türkçe'dir ve dilin yozlaşması, milli ve mukaddes kavramların silinmesi ve dilde anarşinin engellenmesi zorunluluktur. Türkçe'nin geliştirilmesi, zenginleştirilmesi ve

sevdirmesi ise, devletin, milletin, fikir ve sanat adamlarının görevidir (Arvasi, 2008a, 232- 234).

Arvasi'ye göre, milletler ve kültürler, nesiller aracılığıyla varlığını devam ettirir. Bir milletin geçmişini, bugününü ve geleceğini ifade eden nesilleri, Arvasi, birbirine bağlı tesbih tanelerine, bir zincirin halkalarına, bir denizin dalgalarına benzetir. Milli kültür ve medeniyetler ile müesseseler, nesiller aracılığıyla devam eder, güçlenir ve yenilenir. Bu müesseselerden biri de milli dildir. Milli dil, geçmiş ile gelecek arasında üstlendiği köprü vazifesiyle geçmişin tecrübelerini geleceğe aktarmanın yoludur. Bu sebeple milli dil, sadece bugünkü nesillerin değil, geçmiş ve gelecek nesillerin de dili olduğu için milli dile ilişkin politikalar geliştirilirken hem geçmişin hem bugünün hem de gelecek nesillerin dikkate alınması gerekir. Canlı bir organizma olarak tanımladığı milli dilin, zaman içerisinde eskimesine, yenilenmesine ve gelişmesine rağmen bir millet için milli bir kültür hazinesi olduğunu ifade eden Arvasi, bu sebeple nesilleri, geçmiş ve gelecekte koparan dil politikalarına, tehlikeli olmaları hasebiyle karşı çıkmaktadır (Arvasi, 2008a, 234- 235).

Arvasi'ye göre, Türkler, tüm tarihleri boyunca ve yaşadıkları her coğrafyada sadece Türkçeyi kullanmışlardır. Bu sebeple Arvasi, Hunca, Göktürkçe, Uygurca, Karahanlıca, Selçukluca, Osmanlıca ifadelerini kullanmanın doğru olmadığını düşünmektedir. Mesela Osmanlıca, farklı bir dil değildir. Arvasi, buna örnek olarak 1913-1914 yıllarına kadar okullarda Lisan-ı Türki olarak isimlendirilen Türkçe'nin okutulduğunu, daha sonra ise, azınlıkların baskısı üzerine Lisan-i Osmani adının kullanılmaya başlandığını aktarmaktadır. Aynı şekilde Arvasi'ye göre, Türkmençe, Özbekçe, Kırgızca diye bir dil de yoktur. Hatta Arvasi, dünyadaki bütün Türklerin, yazı ve dil açısından birleşmesi gerektiği kanaatinde (Arvasi, 2009b, 325- 326).

Tarih, kültür ve ülkü kavramlarına gelince. Arvasi'ye göre, tarih, bir milletin zamansal ve mekânsal bağlamdaki mücadelelerinin;

kültür, tarihten süzülen milli tecrübelerin; ülkü ise, ortak bir tarih ve kültüre sahip milletin hedeflerinin adıdır. Bu sebeple bir milleti, geçmiş algısında tarih, bugününde kültür, gelecekte ise ülkü birleştirir. Milli birlik ve bütünlüğün tesis edilmesinde bu üç bağ, son derece önemlidir. Bunlar arasında herhangi bir tezat söz konusu olamaz. Bu üç bağ birlikte düşünüldüğünde, milli ülkünün, bir milletin geleceğe dönük tarih şuuru olduğu söylenebilir (Arvasi, 2008a, 251-252). Arvasi'ye göre, ülkücü bir toplum, tasada ve kıvançta bir araya gelmiş olan, tarih, kültür ve ülkü bilinciyle millet olabilme şuuruna sahip olmuş bir organizma gibidir (Arvasi, 2009b, 239).

Tarih anlayışına yönelik düşüncelerini ortaya koyarken ise, İslam dinini merkeze alan Arvasi, üç farklı tarih yorumu olduğunu ifade ederek bunları, sırasıyla Tarihi İdealizm, Tarihi Materyalizm ve İslam Tarih anlayışı şeklinde tasnif etmektedir. Tarihi İdealizmin, Alman filozof Hegel tarafından savunulduğunu dile getiren Arvasi'ye göre, Hegel, tarihi, fikir ya da düşüncelerin savaşı olarak görmektedir. Tarihi Materyalizmin ise Marks tarafından savunulduğunu ve Hegel'den farklı olarak Marks'ın, tarihi, sınıf savaşlarının tarihi olarak ele aldığını ifade etmektedir. Yani Hegel'e göre maddeyi harekete geçiren idealler iken, Marks'a göre kitleleri ve idealleri harekete geçiren maddedir. Bunların karşısında üçüncü tarih yorumu olarak İslam'ı ele alan Arvasi'ye göre, İslam dini, insanı madde ve mananın sentezi olarak görmektedir. İnsan, maddi yönüyle bedene, ilahi emirler boyutuyla da ruha sahiptir. Yaşam, bu iki ilkenin bir araya gelmesinden ibarettir. İnsan eseri olan kültür ve medeniyet de madde ve mananın bir sentezinden ibarettir. İslam dini, Arvasi'ye göre tarihi, hak ile bâtılın mücadelesi olarak görür ve hak gelince bâtıl zail olur (Arvasi, 2008a, 254- 255).

2.5. Aile, Ahlak ve Eğitim

Türk İslam ülküsü bağlamında Arvasi'nin ele aldığı temel kurum ve değerlerden bir diğeri ise, ailedir. Arvasi, Hz. Muhammed ve tüm peygamberlerin insanlığı aile ile başlattıklarını ifade ederek, İslam dininin, sosyolojiyi aileyi temele alarak oluşturduğuna dikkat

çekmektedir. Aile, toplumun çekirdeğidir ve tarihsel olarak da en eski ve köklü kurumdur. Farklı çağlarda ve dünyanın farklı coğrafyalarında farklı şekillerde ortaya çıkmasına rağmen her zaman mevcudiyetini sürdürmüştür. Beden ve ruh sağlığı açısından ideal insanlar yetiştirmenin yolu, aileden geçmektedir. Aile bir milletin ihtiyaç duyduğu sayı ve kalitede insan yetiştiren mukaddes bir kurumdur. Ailenin en önemli görev ve fonksiyonu, genç nesilleri, milli ve mukaddes değerlerle hemhal olmuş ve kültür ve medeniyetiyle barışık nesiller olarak yetiştirmektir. Müslüman Türk aileleri, Arvasi'ye göre, çocuklarına, Türk ve Müslüman olmanın şuur ve imanını aşılmalı ve aile olarak Müslüman bir Türk olarak yaşamayı hedeflemelidir (Arvasi, 2008a, 126- 129). Bu noktada devletin de bir takım görevleri olduğuna inanan Arvasi'ye göre, devlet, ailenin söz konusu fonksiyonlarını hayata geçirmesi için gereken zemini hazırlamalı, aile kurumunun güçlenmesi için çalışmalı ve ailelerin, yukarıda ifade edilen özellikleri haiz nesiller yetiştirmesine yardımcı olmalıdır (Arvasi, 2008a, 132).

Arvasi, ailenin, bir çatı altında bir araya gelen kadın ve erkek arasındaki hukuki bir akitten ibaret olmadığını, bir takım sosyal işlevlerin gerçekleştirilmesi adına görev ve sorumlulukların taşınması anlamına geldiğini düşünmektedir. Kadın ve erkeğin bu sorumluluk ve görevleri ifa etmesiyle ailede mutluluk, sosyal hayatta ise huzur tesis edilmiş olur (Arvasi, 2008a, 130). Bu noktada buna benzer bir görüşün felsefe tarihinde Alman filozof Hegel'in düşüncelerinde de yer aldığını ifade etmek mümkündür. Zira Hegel'e göre de aile, temel ahlaki bir kurumdur. Sivil toplum ve devletin üzerine inşa edildiği temeldir. Dolayısıyla devlet, aile üzerine kurulduğundan, aile kurmak, yani evlenmek kutsal bir ödevdir. Bundan ötürü, evlilik, ancak toplum ve devlet uğruna yapıldığı zaman ahlaki bir fiil olarak kabul edilebilir (Weber, 1991, 357). Aile, insanların, çocukları ya da yaşlı akrabalarının iyiliği adına kendi çıkarlarını bir kenara ittikleri "özel altruizm" in hâkim olduğu bir kurumdur (Heywood, 2007, 124- 125).

Aileye mahsus bu ödev ve yükümlülükler, bir ahlak dairesinde anlamlı hale geleceğinden, bu noktada Arvasi'nin ahlaka ilişkin görüşleri, tartışmanın merkezine yerleşmektedir. Arvasi, her milletin, sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasi hayatına nizam getirecek normlara ihtiyaç duyduğuna inanmaktadır. Ancak bu normların, milli vicdan tarafından oluşturulması gerektiği düşüncesindedir. Zira milli vicdana uygun olmayan hiçbir norm, başarılı olamayacağı gibi, millet tarafından kabul ve saygı görmez. Bu noktada ahlakın evrenselliği konusuna değinen Arvasi, felsefe tarihinden örneklerle bu konuya eğilmeye çalışır. Ona göre, her filozofun, öyle ya da böyle bir ahlak düşüncesi geliştirdiği görülmektedir. Filozoflar, tüm zaman ve mekânlar için geçerli olan evrensel bir ahlak sistemi kurma amacında olmuşlar ancak başarılı olamamışlardır. Ona göre, felsefi temellere dayalı bir ahlak, teorik bir yapı arzettiğinden normatif bir niteliğe sahip değildir ve bu sebeple etkisiz ve müeyyidesiz kalmaya mahkûmdur. Bundan dolayı Arvasi'ye göre, ahlak pratiktir ve milli vicdanla sıkı bir ilişki içerisinde (Arvasi, 2008a, 161- 163).

Arvasi bu noktada töre kavramı bağlamında ortaya çıkan tartışmalara değinerek, meselenin bir başka boyutuna dikkat çekmeye çalışmaktadır. Ona göre bazı filozoflar, törenin baskıcı bir nitelik arzetmesinden ötürü bireysel özgürlüğe engel olduğunu ifade etmekte ve bu sebeple bireyci bir ahlak teorisini savunmaktadır. Diğer yandan törelerin baskıcı bir karakter taşımasının doğal olduğunu ifade ederek, bireyci ahlaka karşı çıkan düşünürler de mevcuttur. Arvasi'ye göre İslam dini ise, bu iki farklı düşünceye de karşıdır. İslam dini, ferdin toplum karşısında yok sayılmasına da toplumun fertlerin arzuları adına zayıflatılmasına da karşıdır. Yani ne ferdin ne de toplumun putlaştırılması, İslam açısından doğru değildir. Arvasi'ye göre, İslam ahlakı, Durkheim'ın toplumu tanrılaştıran düşüncelerine de ferdi putlaştıran Nietzsche'ci felsefelere de karşıdır. İslam açısından iyi olan şey, Allah adına ve Allah için yapılan eylemlerdir. Esas olan fert ya da toplum korkusu değil, Allah'a karşı duyulan korku ve sevgidir. İslam

düşüncesinde sevgi, Allah'a yakın olmak, korku ise bu yakınlıktan uzak olmak anlamına gelir. Yapılan her işte, esas olan Allah'ın rızasını kazanmaktır. Zira özgürlük, İslam ahlakında Arvasi'ye göre, toplum ve fert de dâhil Allah'tan başkasına boyun eğmemek anlamına gelir. Arvasi, özgür iradenin, Allah'tan başka ilah tanımamak anlamına geldiğini vurgulamaktadır. Arvasi'ye göre, Türk töresi de bu açıklamalar bağlamında en az bin yıldır bu anlayışla hareket ederek Türk-İslam ahlakını inşa etmiş ve güçlü bir medeniyet kurmayı başarmıştır. Bu sebeple Arvasi'ye göre, komünist ve kapitalist anlayışların yerine İslam dininin ve Türk töresinin esas alınması gerekmektedir (Arvasi, 2008a, 182- 183).

Arvasi, siyasal ideolojilerin aşırı toplumculuk ve aşırı bireycilik şeklinde tasnif edilebileceğini, bunların ise sosyalizm ve bireycilik olarak adlandırılabilceğini belirtmektedir. Bunlardan ilki, ortak çıkar, sosyal adalet, eşitlik ve proletarya diktatörlüğünü savunurken, diğeri, vazgeçilemez temel hak ve özgürlükleri ve demokratik sistemleri savunmaktadırlar. Bunlara karşı İslam düşüncesini yerleştiren Arvasi'ye göre, İslam dini için hem toplum hem de fert, hem sosyal hayat hem de şahsiyet, temel birer değerdir. İslam inancı, toplumu esir eden egoist yaklaşımlara da fertleri topluma kurban eden düşüncelere de uzaktır. Fertleri ilahi bir emanet olarak gören İslam dini, onu iki cihanda da mutluluğa ulaştırmak için tedbirler alırken, fertlerin iradelerine imkân tanıyıp özgürlüklerine önem verir ve bu özgürlüklerden hareketle de onları sorumlu addeder. Bununla birlikte İslam dini, Arvasi'ye göre, sosyal dayanışmaya ve İslam kardeşliğine vurgu yaparak toplumu bir organizma olarak görür. Fert ve toplumun birbirleri için tamamlayıcı olduğuna inanan İslam dini, muazzam bir denge kurarak fert ile toplum arasında çatışmayı değil uzlaşmayı yeğleyen bir yaşamı telkin eder (Arvasi, 2008c, 170- 171).

Bu noktada töre ile gelenek kavramlarının farklılığına vurgu yapan Arvasi, törenin milli, geleneğin ise mahalli olan sosyal alışkanlıklara karşılık geldiğini düşünmektedir. Töre, din ve ahlak ile ilişkili bir şekilde yazılı olmayan hukuk niteliğine haiz iken

gelenek, toplumun, belirli konularda uymakla mükellef olduğu sosyal kalıplara tekabül etmektedir (Arvasi, 2009b, 383).

Arvasi'ye göre, bir toplumu ayakta tutan normlar, sadece hukuki normlardan ibaret değildir. Hukuk tarafından suç olarak telakki edilmemesine rağmen, uyulması gereken başka normlar da vardır. Dinsel anlamda helal- haram anlayışı; ahlaki anlamda iyi- kötü ikilemi; estetik anlamda güzel-çirkin tanımlaması; ilmin doğruyanlış yargısı gibi normların, toplumda bir denetleme işlevi gördüğü açıktır. Milli bir hukuk sistemi, bu sebeple Arvasi'ye göre, bu normlarla uyumlu bir şekilde yapılandırılmalıdır (Arvasi, 2009b, 230).

Ahlak anlayışının egemen kılınması için ise esas olan eğitimidir. Eğitim konusunda ise, milli ve beşeri tecrübeyi merkeze alan bir eğitim modelinin önemine işaret eden Arvasi, milli tecrübeyi dikkate almayan milletlerin soysuzlaşma; beşeri tecrübeyi önemsemeyen milletlerin ise geri kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını düşünmektedir. Batılı devletlerden örneklerle Batı dünyasının kutsal kitapları olan İncil'i ve klasik düşünürleri genç nesillere öğretmeyi şiar edindiğini, benzer durumun Yahudiler ve Japonlar'da da görüldüğünü ifade eden Arvasi'ye göre, Türkiye'de ise bir tarafta kendi milli değerlerinden kopmuş kesimler, diğer tarafta ise gelişmeye uzak cahil, softa ve yobaz kesimler bulunmaktadır. Bir kesim, İslam dinini okumadan ve anlamadan reddederken, diğer kesim, mukaddes dini çirkinleştirmektedir. Bu sebeple Arvasi, Türk milletinin de artık milli şuura dayalı, Türk-İslam kültür ve medeniyetini merkeze alan bir eğitim modeline yönelmesi gerektiği kanaatinde (Arvasi, 2008c, 20- 21).

Arvasi'ye göre eğitimin amacı, toplumun ihtiyaç duyduğu insanı yetiştirmektir. Komünist, faşist vb. totaliter rejimlerde, kendi ideolojilerine adanmış fanatik insanlar yetiştirmek esasken, demokrasilerde ise, kişilerin kendi kişiliklerini özgür bir şekilde inşa etmeleri esastır. Dolayısıyla demokrasiler, Arvasi'ye göre, fikri, vicdanı ve irfanı hür nesiller yetiştirmeyi amaçlar. Ancak bundan kasıt, inançlardan ve milli ve sosyal vicdandan uzak insanlar

yetiştirmek değildir. Hedonist, nihilist, inançsız kişiler ile idealizmden uzak nesiller, özgür insan tanımına aykırıdır. Arvasi, Türk milletinin eğitim sisteminden, özgür ve demokratik bir eğitimi ve bu yolla da milli ve çağdaş değerlerle hemhal olmuş nesiller yetiştirmesini beklemektedir (Arvasi, 2008f, 21- 22).

3. Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Düzene Bakış

Arvasi, Türk İslam ülküsü düşüncesi çerçevesinde sosyal, siyasal ve ekonomik düzene ilişkin bir takım düşünceler ortaya koymuş ve bu düşüncelerini, bir takım temel kavramların analiz edilmesi yoluyla açıklamaya çalışmıştır. Bu düşünceleri, öncelikle siyasal anlamda demokrasi sistemi ve cumhuriyet rejimi bağlamında ele almış ve bir sistem olarak demokrasi ile bir rejim olarak cumhuriyetin, İslam inancındaki yerini ele alarak gerçekleştirmeye çalışmıştır.

3.1. Milli Demokrasi, Cumhuriyet ve İslam

Demokrasi ile ilgili düşünceleri kapsamında Arvasi'ye göre, genel olarak dünyada demokrasinin bir takım genel ilkelerinin var olduğu iddia edilmektedir ve bu ilkelerin başında ise, hukukun üstünlüğü, milli egemenlik ve bilimin rehberliği gelmektedir. Ancak Arvasi'ye göre bu düşüncüyü savunanlara, hukukun üstünlüğü ilkesi bağlamında hangi hukukun kastedildiği sorulmalıdır. Arvasi'nin bu noktada ortaya attığı kavram milli demokrasi kavramıdır. Ona göre milli demokrasiler hukukun üstünlüğüne inanmakta, burada kastedilen ve üstünlüğüne vurgu yapılan hukuk ise, asırlık milli tecrübelerden süzülerek milli vicdanlarda makes bulan, milleti oluşturan tüm fert ve zümreleri kucaklayan, milletin benimsediği ve yaşattığı kültür ve medeniyete ruh veren yüce bir düzenden başkası değildir. Milli demokrasinin merkeze aldığı ve üstünlüğüne inanç beslediği hukuk, milli vicdana ters düşmeyen ve dolayısıyla başka milletlerin hukuklarından kopya edilmeyen hukuktur. Demokrasinin ilkeleri olarak kabul edilen "hukukun üstünlüğü", "milli egemenlik" ve "ilmin rehberliği" gibi ilkelerin, milli demokrasi bağlamında ele alınması zorunludur (Arvasi, 2008b, 100- 101).

Milli iradenin, nasıl bir hukuk ile sınırlandırılacağı sorusunu, hukukun üstünlüğü ilkesi bağlamında soran Arvasi, her ideoloji, kültür, medeniyet ve dinin, bu soruya farklı cevaplar verdiğini belirterek hukuk için esas olanın, her milletin tarihsel tecrübesinden hareketle kültür ve medeniyet değerlerini insanlığın tecrübeleriyle birleştirerek ve halkın istek ve eğilimlerini dikkate alarak oluşturmasıdır (Arvasi, 2008c, 283).

Arvasi, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde yer alan hak ve özgürlüklerin tümünün değerli olduğunu fakat bunlardan “düşünce özgürlüğü” ile “din ve vicdan özgürlüğünün” farklı bir yere sahip olduğunu düşünmektedir. Bu iki hak kategorisi, diğer tüm hak ve özgürlüklerin teminatıdır. Bu iki hak, aynı zamanda demokratik sistemlerin de özünü oluşturmaktadır. Bu iki ilkenin olmadığı yerde gerçek bir demokrasinin varlığından bahsedilemez. (Arvasi, 2008f, 184- 185) Arvasi'ye göre, demokratik sistemlerde devletin ideolojisinden bahsedilemez. İdeolojiler ve bu meyanda teşekkül eden teşkilatlar, halk tarafından gerçekleştirilir. Devletin ise, herhangi bir ideolojinin boyunduruğu altına girmesine müsaade edilmez. İdeolojileri temsil edenler, devletler değil, hükümetlerdir (Arvasi, 2008f, 163). Devletin tek bir ideolojisi vardır, o da demokrasidir. Zira devletin tüm ideoloji ve felsefeler karşısında tarafsız bir duruşa sahip olması gerekir. Devleti ele geçirme faaliyetine girişmemek şartıyla herhangi bir ideolojinin, halkın desteği ve onayıyla iktidara gelme hakkı söz konusudur (Arvasi, 2008f, 165).

Bu açıklamaların ardından Arvasi'ye göre, Hz. Muhammed'in kurduğu İslam devleti, dünya tarihindeki ilk ve mükemmel demokrasidir. Kurulan bu devletin içerisinde diğer dinlere mensup insanlarla yapılan antlaşmalar ile Müslümanlar için geçerli kılınan tüm haklar, onlar için de geçerli kabul edilmiştir. Ayrıca Veda Hutbesinde Hz. Muhammed'in ifade ettiği konular, bir İnsan Hakları Bildirgesidir. Kan davalarının kaldırılmasından faizin haram kılınmasına, inananların kardeş olduğuna yapılan vurgudan Allah'tan başkasına kul olunamayacağına ilişkin inanca; kadın

haklarından can ve mal güvenliğine; emanetin korunmasından suçun şahsiliğine kadar tüm vurgular, 1400 yıl önce deklare edilen bir İnsan Hakları Bildirisidir (Arvasi, 2008f, 186).

Arvasi, İslam dininin gerek temel ilkeleri gerekse Asr-ı Saadetten sonraki yarım yüzyıllık dönemdeki uygulamaları dikkate alındığında cumhuri bir yönetim modelini öngördüğünü ifade etmektedir. Bunun en önemli örneği ise ilk beş halifenin seçim yoluyla yönetime gelmeleridir. Hatta Arvasi'ye göre, zorunlu birtakım şartlar neticesinde yönetime gelen radikal yöneticiler dahi İslami ilkeler çerçevesinde hareket etmişlerdir. Bunun nedeni, İslam dininin, yöneticilerin de yönetilenlerin de tahakkümüne müsaade etmemesidir. Arvasi'ye göre İslam dininde Allah adına hükmetme yetkisine sahip olduğu iddia edilen bir ruhban sınıfının olmaması, Müslümanların, İslami ilkeler çerçevesinde kendilerini yönetecek kişileri seçmelerine olanak tanımaktadır. Yöneticilerin İslam dininin belirlediği ilkelere göre yönetmesi şartıyla yönetilenlerin, yöneticilere itaati esastır. Bu noktada Kur'an-ı Kerim'de yer alan ve Müslümanları tanımlayan "Onlar, işlerini, aralarında şura ile yapanlardır." mealindeki Şura ayetine atıfta bulunan Arvasi'ye göre, bu durum, İslam dininde inananların düşüncelerine ve oylarına değer verildiğini ve İslam dininin yönetim açısından cumhuri bir rejimi öngördüğünü göstermektedir (Arvasi, 2008b, 115- 116).

Arvasi, İslam inancının hukukun üstünlüğü ve halk iradesine önem verdiğini, ancak bu yaklaşımları, batı siyasal hayatından farklı bir şekilde değerlendirdiğini ifade etmektedir. İslam açısından "Hakk'ın hâkimiyeti" şeklinde değerlendirilen hukukun üstünlüğü anlayışı, Allah'ın emirlerinden müteşekkil olan İslam hukukunun tesisi anlamına gelmektedir. Ruhban sınıfına yer vermeyen İslam inancında halk iradesi ise, Müslümanların inançlarına uygun bir şekilde kendilerini yönetecek kişileri seçmeleri olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yöneticiler, İslam inancının temel prensipleri çerçevesinde yönetmeye, yönetilenler ise, bu prensipler ışığında yönetmesi durumunda yöneticilere itaatle mükellefler (Arvasi, 2008e, 230).

Bu noktada Arvasi, İslam inancında başkanlık sisteminin mevcut olduğunu ve devlet başkanının ise, sırat-ı müstakim üzere yani dosdoğru bir yolda yürümek ve hukukun üstünlüğüne itaat etmek kaydıyla halk tarafından yetkilendirilmiş kişi olduğunu ifade etmektedir. Devlet başkanı, “iyiliği emreden, kötülükten meneden” bir milli şuurun kontrolü altında yöneticilik yapan kişidir. Devlet başkanı sırat-ı müstakim üzere yani dosdoğru bir yolda olduğu müddetçe, halkın kendisine itaati esastır. Bu yoldan ayrılan devlet başkanı, Arvasi’ye göre, halkın vekili olması hasebiyle müvekkil olan halk tarafından azledilebilir. Arvasi, devlet başkanının seçim ile işbaşına gelmesi ilkesinin, İslam açısından esas olduğunu ifade etmekle beraber tarihsel süreç içerisinde seçim olmaksızın devletin başına geçen sultanların mevcut olduğuna işaret etmekte ancak bu kişilerin bile halkın düşüncelerini ve ulemanın fikirlerini dikkate alarak devleti yönettiklerini ifade etmektedir (Arvasi, 2008e, 231- 232).

3.2. İktisadi Hayat ve İslam

Arvasi’ye göre, iktisadi hayat, sosyal, kültürel ve siyasal yapıdan bağımsız değildir. Sosyal hayatın parçası olan iktisat, bir yandan toplumsal değerlerden etkilenirken bir yandan da sosyal hayata damga vurur. Bu anlamda iktisadi yapının, kendine has yasalar çerçevesinde gelişmesi gerektiğini ve sosyal ve yasal etkenlerden bağımsız olması gerektiğini savunan Adam Smith de iktisadi yapının sosyal ve siyasal hayat üzerindeki en önemli ve tek etken olduğunu savunan Karl Marks da hataya düşmüşlerdir. Arvasi’ye göre iktisadi faaliyetler, milli amaçlar doğrultusunda planlanmalı ve gerek yasal gerekse ahlaki değerler aracılığıyla kontrol altına alınmalıdır. İslam dininin, ortaya koyduğu ahlâki değerler ile bu yaklaşımı emrettiğini ifade eden Arvasi, fakirlerin doyurulması, zenginlerin sahip oldukları mallarda yoksulların da haklarının olması, kimsesizlerin korunması, hak sahibine hakkının teslim edilmesi, yetim ve öksüzlerin himayesi, kölelere özgürlüklerinin verilmesi, mazlumların korunması, faizin yasaklanması gibi İslami ilkeleri örnek vermektedir. Bütün bunlar, İslam dininin, iktisadi

yapıyı ve bu yapı içerisinde yer alan kişi ve grupları, ahlâki değerler, mukaddes ilkeler ve bunlarla uyumlu olan örfler çerçevesinde kontrol altında tutmayı emrettiğini göstermektedir. Helal- haram, günah- sevap ve meşru- gayrimeşru gibi değer içerikli yargılar yoluyla İslam, kişi vicdanını da sosyal vicdanı da belirler (Arvasi, 2008b, 165- 166).

Arvasi'ye göre, liberal ekonomi anlayışı ise, tüketimin artırılması yoluyla üretimin artırılmasını savunarak bir israf ekonomisi öngörmektedir. Bu bağlamda kapital sahipleri, tüketimin artması adına her türlü yatırıma başvurmakta, bu ise tam anlamıyla bir sömürü halini almaktadır. Dünyanın bir tarafında insanlar, yaşamak için gerekli olan asgari şartlara bile sahip değilken, diğer tarafta kişi başına düşen gelir kırk kat daha fazladır. Dolayısıyla bir tarafta yoksulluk ve açlık yaşanırken, diğer tarafta lüks, sefahat ve israf egemendir. Arvasi'ye göre, önemli olan ise, ekonomik gelişmenin, milli ve beşeri idealler çerçevesinde cereyan etmesidir. Açlık ve sefaletle boğuşanların iniltisini duymadan lüks ve israf içinde gaflet uykusuna dalanların olduğu bir dünya, felakete doğru koşmaktadır (Arvasi, 2008e, 277- 278).

3.3. Ekonomik Boyutuyla Eşitlik

Bu noktada Arvasi'nin, ekonomik teoriler bağlamında tartışılan eşitlik konusuna değinerek iktisadi hayata ilişkin düşüncelerine farklı bir ivme kazandırmaya çalıştığı görülmektedir. Eşitliğin teorik bir kavram olduğunu düşünen Arvasi, matematik açısından bakıldığında bir şeyin sadece kendisine eşit olduğunu ifade ederek, iki şeyin birbirine eşit olamayacağını dile getirmektedir. Ancak kültür ve medeniyet açısından eşitlik, yüce bir değerdir. "İnsan olma onuru açısından eşitlik", "fırsat eşitliği", "hak ve özgürlükler açısından eşitlik" ve "hukuk önünde eşitlik", önemli kavramlardır. Ancak mutlak eşitlik, Arvasi'ye göre, adalet ilkesine ters düşer. Farklılıkların dikkate alınması ve buna mukabil hakların teslim edilmesi anlamında adalet ilkesi, eşitsizliği ortaya çıkarır. Çünkü adalet, herkese, hakkı olanı vermek olduğundan eşitlik, ortadan kalkmaktadır. Adalet, eşit şartlar

altında yarışan insanların, kendi başarılarıyla elde ettikleri farklı sonuçlara saygı duyulmasını gerektirir (Arvasi, 2008e, 280).

Bununla birlikte Arvasi, bu durumun istismar edilmemesi gerektiğine ısrarla vurgu yapmaktadır. Adalet gereğince farklı sonuçlara saygı duyma düşüncesinin, zayıf, güçsüz ve fakirlerin ezilmesine meşruiyet kazandırmasına karşı çıkmaktadır. Eşit şartlarda olmayanların, ezilmesine müsaade etmek, adalet ile açıklanamaz. Emperyalizm, eşitlik, adalet ve özgürlük kavramları vasıtasıyla ülkelere, esaret getirmektedir (Arvasi, 2008e, 282).

Arvasi'ye göre, tüm insanlar, soy, cinsiyet, yaş, sağlık, makam ve kültür farklılıklarına rağmen insan onuruna sahip olmaları itibariyle eşittir. Bununla birlikte kişiler ve cinsler arasında birtakım farklılıklar mevcuttur ki bedensel, zihinsel ve duygusal dünyaları itibariyle eşit olamazlar. Bu farklılıklarından dolayı bazı insanlar normalin üstünde bazıları ise normalin altında kabul edilirler. Bu noktada kadın ile erkek arasındaki eşitlik konusuna değinen Arvasi, öncelikle kadınların insan onuruna sahip olma anlamında erkeklerle eşit olduklarını ifade etmekte ve bunu, insanların bir kadın ve bir erkeklerden müteşekkil oldukları düşüncesiyle açıklamaktadır. Kadınların, anne, eş, kız kardeş, kız çocuk, yeğen olarak değerli olduklarını ifade eden Arvasi, kadınlarla erkekler arasında karşılıklı haklar ve ödevler bulunduğunu dile getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan "Erkeklerin meşru surette, kadınlar üzerinde hakları gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır" mealindeki Bakara suresinden örnek veren Arvasi, kadın erkek eşitliğine vurgu yaptıktan sonra iki cins arasındaki farklılıklara da değinmektedir. Bu farkların dikkate alınarak eğitimin şekillendirilmesi gerektiğine vurgu yapan Arvasi, Romantik bir feminizm olarak adlandırdığı düşüncelerin etkisiyle bu farkların gözardı edilmemesi gerektiğini de eklemektedir (Arvasi, 2008a, 296-298).

Arvasi'ye göre, her insan, fırsat ve imkân eşitliğine ulaşma arzusundadır. Çünkü fırsat ve imkân eşitliği, insanların, eşit şartlarda yarışmasının yolunu açmaktadır. Bunun sağlanması durumunda, insanlar, farklı başarılarla ulaşırsalar bile, bu farklılıklara itiraz etmezler.

Zira adalet de fırsat ve imkân eşitliğinin sağlandığı düzende ortaya çıkan başarıların hakkını teslim etmek anlamına gelir. (Arvasi, 2008e, 50- 51) Dolayısıyla kişilerin, sahip oldukları kabiliyet ve liyakatleri çerçevesinde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda gelişmelerine fırsat vermek, toplumun daha huzurlu ve istikrarlı olmasının yolunu açacaktır. Bu durumda insanlardan bazıları, sahip oldukları kabiliyet ve liyakat bağlamında bir takım maddi ve manevi güçlere ulaşabilirlerse de bu, zayıfların ezilmesine izin verilmesi anlamına gelmez. Zira İslam dini, zekât vb. yükümlülükler aracılığıyla insanlara, Beyt'ül Mal aracılığıyla da devlete, zayıf ve muhtaçların himaye edilmesini emreder. Yani insanlar arasında birtakım farklılıklar doğal olmakla birlikte bu farklılıkların, zayıflar üzerinde tahakküm kurmayı içermediği bilinmelidir (Arvasi, 2008e, 51- 52).

Eşitlik anlayışına yönelik kurgulanan “emek- saat” birimi düşüncesine karşı Arvasi, yine bireysel farklılıklara vurgu yapmaktadır. Mesela üstün zekâ, büyük kültür ve yeteneğe ihtiyaç duyulan icatlar için “emek- saat” birimi, anlamlı bir veri oluşturmamaktadır. Arvasi'ye göre, Mimar Sinan ile bir duvarcı ustasının bir saatlik emeğini eşit değerde görmek kabul edilebilir değildir. Şiir, roman, resim, musiki gibi güzel sanatlar için de benzer şeyler söylemek gerekmektedir. Dolayısıyla “eşit emeğe eşit ücret” düşüncesi adilane görünmemektedir (Arvasi, 2008f, 256).

4. Yabancı İdeolojilere Yönelik Eleştiriler

4.1. Marksizm Eleştirisi

Arvasi, Marksizm'in devrimi normal bir değişim aracı olarak gördüğünü ve bu bağlamda devrimleri desteklediğini ifade ederek Marksist ideolojiye ilişkin birtakım değerlendirmelerde bulunur. Arvasi'ye göre, Marksizm, altyapının değişimine paralel bir şekilde altyapı ile üstyapı arasında birtakım çelişkiler doğacağına ve bu sebeple eski kurum ve değerlerin yıkılması gerektiğine inanır ki bunu yapmanın yolu devrimdir. Yani devrim, yeni üretim ilişkileri ile eski mülkiyet ilişkilerinin çatışmasından doğar ve bu durum reddedilemez ve önlenemez bir gerçektir. Ancak Arvasi'ye göre,

tarihi ve sosyolojik çalışmalar, devrimlerin, sosyal, iktisadi, kültürel ve siyasi sorunların çözümünde yetersiz kaldığını göstermektedir. Devrim, buna göre, karşılaştığı sorunları, ilim ve eğitim aracılığıyla çözemeyen geri kalmış toplumlarda cereyan eden sosyal bir patlamadır (Arvasi, 2008a, 157). Arvasi'nin bu düşüncelerle eleştirdiği Marksist felsefeye bakıldığında ise, devrim düşüncesinin, önemli ve etkin bir kavram olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Marksizm'e göre sosyal olaylarda senteze ulaşabilmek, ancak insani iradenin devreye girmesini gerektirir ve bunun adı devrimdir (Göze, 2000, 279- 280). Marksizm, devrimlerin sınıflar arasındaki egemenlik savaşlarının incelenmesiyle anlaşılabilirliğini iddia ederek tarihsel manada devrimlerin sınıf kavgaları bağlamında anlamlı olduğunu düşünmektedir (Burns, 2009, 20). Zira Marks'a göre insanlar, kendi tarihlerini kendileri yapmaktadır ancak tarihi, kendi seçimleri ile değil, geçmişten gelen koşullar bağlamında yapmaktadırlar (Marks, 2000, 329).

Arvasi'ye göre, Marksizmin egemen olduğu ülke ve devletlerde, düşünce, inanç, seyahat ve basın- yayın özgürlüklerini yok eden bir tek parti diktatörlüğü vardır. Bu ülkelerde komünist yöneticilerin ve partizanların tahakkümü esastır. Arvasi'ye göre, kendi ülkelerinde insanlara baskı ve tahakküm kuran komünizmin, demokrasi ile yönetilen ülkelerde özgürlükçü bir tavır takınması ve burjuva lüksü olarak yaftaladıkları değerleri sömürmesi gariptir (Arvasi, 2008a, 158).

Arvasi'ye göre, sosyal hayat, çok faktörlü ve çok biçimli bir gelişim sürecine sahipken Marks ve Engels, iktisat faktörünü merkeze alan tek faktörlü bir yaklaşımdan hareket etmişler ve toplumsal gelişimi bu tek biçimli süreçten ele aldıkları için yanılmışlardır. Din, ahlâk, hukuk, estetik, felsefe ve siyaset gibi kurumların iktisadi temellerden hareketle açıklanacağını düşünen Marksizm, insanın ruhsal yönünü dikkate almadığı için materyalizme sürüklenmiştir. Ancak Arvasi'ye göre, iktisadi ilişkilerin temelinde ruhsal değerlerin önemli bir payı vardır (Arvasi, 2008d, 205- 206).

Bu noktada Marksizm ile sosyalizm ilişkisine değinen Arvasi'ye göre, İngiliz kapitalist Robert Owen tarafından ilk defa kullanıldığını ifade ettiği sosyalizm, kapitalizmden çok liberal siyasal felsefenin ve bireyciliğin karşıtı olan bir düşüncedir. 19. Yüzyıldan itibaren kitlelerin ilgisini çeken sosyalizm, ona göre farklı şekillerde ortaya çıkmış, Marksizm ise, kendi görüşlerini, diğer sosyalist görüşlerden ayırmak için Bilimsel Sosyalizm tabirini kullanmıştır. Ekonominin, sosyal, kültürel ve siyasal yapı üzerindeki tek etken olduğunu savunan Bilimsel Sosyalizm, Arvasi'ye göre, bütün toplumların köleci, feodal ve burjuva toplumu aşamalarından geçtiğini ileri sürmektedir. Ancak Arvasi, çağdaş ilimlerin, Marks ve Marksizm'in düşüncesini tekzip ettiğini düşünmektedir. Dolayısıyla sosyalizm, Arvasi açısından artık içeriği belirsiz bir kavram haline gelmiştir (Arvasi, 2008f, 78- 80).

Arvasi, komünizmi ise, hem teorik hem pratik açısından bir sefalet olarak tarif etmektedir. Ona göre komünizm, kapitalizmin kaba materyalizmini incelterek mistik bir karakter haline sokan, pratik manada ise "haç"ın yerine orak- çekici koyan, dinin yerine Marks ve Lenin'in putlaştırılmasını yerleştiren, felsefi olarak Proudhon'a yaslanan, tarih görüşü itibariyle Hegel'in tarihsel idealizminin tersine inanan, ekonomik olarak da karamsar liberal olarak adlandırdığı Ricardo'nun fikirlerine savrulan, sosyolojik açıdan tek biçimci ve faktörcü görüşe dayanan, determinist olma iddiasına rağmen finalist bir düşünce yapısına savrulan bir görüştür (Arvasi, 2009c, 413).

Tüm bunlara karşı yapılması gerekenleri de açıklamaya çalışan Arvasi'ye göre, komünizm ideolojisi, ateizm ve materyalizmin hâkim kılınması ve sınıf kavgalarının gerçekleşmesi yoluyla ülkelere egemen olmaya çalışan bir ideolojidir. Marksist, sosyalist ve komünist düşünürlerin düşünce ve yayınları, bu minval üzeredir. Türk milletinin dindar olması, ateizm ve materyalizmin hâkim olmasına; milliyetçilik şuurunun mevcudiyeti ise sınıf kavgalarının ortaya çıkmasına mâni olacaktır. Bundan dolayı Marksist ideoloji taraftarları, irtica iftirasıyla dindarlara ve dini gelişmelere; Irkçılık,

faşistlik gibi sıfatlarla da Türk milliyetçilerine saldırmaktadırlar. Buna karşı yapılması gereken şey, milli ve mukaddes değerlere sarılmak; materyalizme karşı İslam inancını, sınıf kavgası kışkırtmalarını ise Türk milliyetçiliğinin bütünleştirici şuuru ile önlemektir (Arvasi, 2008c, 102- 103).

4.2. Emperyalizm Eleştirisi

Arvasi'ye göre, kapitalist, komünist ve Siyonist emperyalizm, İslam dünyasına yönelmekte, İslam dünyasının sahip olduğu kültür ve medeniyeti tahrip ederek zenginliklerini yağmalamaya çalışmaktadır. Türk milletini, din ve milliyetinden koparmaya çalışan emperyalizm, Türk milliyetçiliğini, ırkçılık, şovenizm ve faşizm ithamıyla, Müslümanlığı ise irtica ve gericilik ile itham etmekte ve Türk milletinin ve onun kurduğu devletin bekasına karşı tehdit oluşturan akıllara destek olmaktadır. Bu saldırılara karşı Arvasi, Kur'an-ı Kerim'de emredildiği şekilde "kınayanların kınamasına aldırmadan" hareket edilmesi gerektiğini ve Türk- İslam kültür ve medeniyetinin ihtişamlı bir şekilde yeniden ihya edilmesi için mücadele edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre maksat yücedir ve güdülmesi gereken dava, bu yüce ve şerefli davadır (Arvasi, 2008b, 204- 205).

Bu noktada kültür emperyalizmine de değinen Arvasi öncelikle yabancılaşma kavramını, insan ya da insanların herhangi bir sebeple tarihinden, kültür ve medeniyetinden, toplumundan ve toplumsal değerlerinden uzaklaşması olarak tarif etmektedir. Bir milletin kendi milli kültür ve medeniyet değerlerine yabancılaşması olan kültür emperyalizminin ise en büyük tehlikelerden biri olduğunu vurgulamaktadır (Arvasi, 2008b, 264).

Arvasi, aynı zamanda ideolojik kirlenme kavramı çerçevesinde de yabancılaşmaya vurgu yapmaktadır. İdeolojik kirlenme, bir milletin, yabancı fikir ve ideolojilerin etkisiyle kendi kültür ve medeniyet değerlerine yabancılaştırılmasıdır. Giyim kuşamdan, yeme içmeye, fikirlerden inançlara, zevklerden tavır ve hareketlere kadar yabancılaşmanın önemli bir örneğidir (Arvasi, 2008d, 87).

Bir millet, Arvasi'ye göre, tarihine, kültürüne, medeniyetine ve ülküsüne yabancılaştığında, gerçek anlamda özgürlüğünü de kaybetmiş demektir. Türkiye'de ideolojik kirlenmeye maruz kalan insanların, bu yabancılaşmayı ilerencilik olarak gördüklerini ifade eden Arvasi'ye göre yapılması gereken şey, Türk- İslam kültür ve medeniyetinin yüceltilmesini ve bu yolla ideolojik kirlenmenin ortadan kaldırılmasını sağlayacak bir politika geliştirmektir (Arvasi, 2008d, 89).

Arvasi, emperyalizmi, sadece Batı dünyasının bir hâkimiyet mücadelesi olarak görmemekte, İslam dünyasındaki çeşitli sapkın dini akımları da bu çerçevede değerlendirmektedir. Arvasi'ye göre, Türk milleti, tarihsel olarak bakıldığında her zaman dinde itidalin temsilcisi ve taraftarı olmuş ve dinde taassup ve gericiliği yanlış bulmuştur. Bin yıllık Anadolu macerası dikkatle incelendiğinde dini anlamda sapık akımların Türk toplumuna dışarıdan sızdığı görülmektedir. Selçuklu döneminden Osmanlı dönemine kadar ortaya çıkan tüm sapık akımlar, bu dönemdeki önemli din ve devlet adamının muhalefetine uğramış, bu akımların Türk milleti içerisine girmesi, bazen kalem ile bazen kılıç ile bazense fikir ya da savaş ile engellenmiştir. Türk milleti tarih boyunca her zaman Hz. Muhammed'in ve O'nun ashabının yolunu takip etmiştir. Bu noktada Arvasi, tarihsel olarak İran ve Arabistan'dan Türkiye'ye sokulmak istenen sapık dini akımların mevcut olduğunu ve kendi yaşadığı dönemde ise Pers emperyalizminin siyasi ideoloji olarak adlandırdığı Şiilik ve Suudi Arabistan'ın siyasi ideolojisi olarak adlandırdığı Vahhabilik hareketinin bu sapık dini akımlardan ikisi olduğunu ifade etmektedir. Ona göre aslında birbirlerine düşman olan bu iki ülke, kendi ideolojilerini dinsel bir perde ile örtterek İslam dünyasına hâkim olmak istemektedirler. Arvasi'ye göre bu, çok tehlikeli ve dikkat edilmesi gereken bir durumdur (Arvasi, 2008c, 213- 214).

Arvasi'ye göre gerek Selçuklu devleti gerekse Osmanlı devleti, bu tür sapık dini akımlarla mücadele etmiştir. Kendisinin her türlü mezhebe saygılı olduğunu ifade ederek asıl meselesinin, din ve mezhep görüntüsü ardında yayılmaya çalışılan emperyalist oyunları ifşa etmek olduğunu ifade eden Arvasi, bu emperyalist yayılmacılığı,

tarihsel olarak Osmanlı dönemindeki örneklerini vererek açıklamaya çalışmaktadır. 16. Yüzyıllarda İran şahı Şah İsmail'in Akkoyunlu Devletini yıkarak devletin sınırlarını genişlettiğini ve Osmanlı topraklarında kendi ideolojisini yaymaya çalıştığını anlatmaktadır. Bu durumun, Yavuz Sultan Selim tarafından Çaldıran zaferiyle sonuçlandırıldığını hatırlatan Arvasi, kendi yaşadığı dönemde ise Humeyni ve Şii İran Cumhuriyeti'nin Irak, Suriye, Lübnan ve Türkiye'de aynı propagandaları sürdürdüğünü ifade etmektedir. Arvasi'ye göre, İslam dünyasının liderliğini elde etmeye çalışan Humeyni, her türlü iletişim kanalları (radyo, televizyon, kitap vb.) ile Yavuz Sultan Selim başta olmak üzere tüm Osmanlı padişahlarına ve mezhep imamlarına saldırmakta ve Ali Şeriatî, Humeyni gibi isimlerin fikirlerini, kitapları aracılığıyla yaymaya ve kabul ettirmeye çabalamaktadır. Bu çabalar, Arvasi'ye göre Fars emperyalizminden başka bir şey değildir (Arvasi, 2008c, 214- 215). Benzer bir oyunun, Suudi Arabistan eliyle Vahhabilik propagandası şeklinde gerçekleştirildiğini ifade eden Arvasi, Vahhabiliğin de din adı altında faaliyet yürüten bir ideoloji olduğunu vurgulamaktadır. Tarihsel olarak bu konunun Osmanlı dönemine kadar gittiğini ifade eden Arvasi, Vahhabi isyanlarının II. Mahmud döneminde başladığını ve Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa tarafından uzun zaman sonra bastırılabilirdiğini ve bugünkü Suudi kraliyet ailesinin atası olan Abdullah bin Suud ve arkadaşlarının, isyan suçundan dolayı İstanbul'da idam ettirildiğini anlatmaktadır. Bugünkü Suudi ailesindeki Osmanlı ve Türk düşmanlığının, bu olaydan mütevellit oluşan kin ile alakalı olduğunu ifade eden Arvasi, Vahhabiliğin, Türkiye'de bazı gençleri ve dindarları etkilediğini ifade etmektedir. Vahhabilik, İbn-i Teymiyye'nin ve ondan etkilenen Şeyh Abdulvahhab'ın fikirlerine dayanmaktadır ve İmam Azam, İmam Şafii, İmam Mâlik ve İmam Hanbel'in yerine onların görüşlerini yaymaya çalışmaktadır. Bu tehlikeye karşı Arvasi'ye göre, gerçek bir din eğitimi, devlet ve millet eliyle yürütülerek Türk milleti bu sapkın akımlardan uzaklaştırılmalıdır (Arvasi, 2008c, 216- 217).

Arvasi'ye göre, İslam medeniyetinin yeniden dirilişi için mücadele etmeye kararlı olanların, İslam dinini, doğru bir şekilde öğrenmeleri ve yaşamaları elzemdir. Ve Arvasi'ye göre, İslam medeniyetinin yeniden dirilişi, Türkiye merkezli olacak, kaynak Türkiye olacaktır (Arvasi, 2009d, 157- 158).

Sonuç

Seyid Ahmet Arvasi, yaşadığı dönemde, içinde bulunduğu siyasal hareketin teorik alt yapısının oluşmasında önemli görevler üstlenmiş bir fikir insanıdır. Ortaya koyduğu düşünceler, genel olarak milliyetçi siyasal ideolojinin, Türk dünyası bağlamında ise Türk milliyetçiliğinin içerisinde yer almaktadır. Ancak Türk milliyetçiliğinin, özellikle Cumhuriyet Türkiye'sinde iki ana ekole ayrıldığı dikkate alındığında, Arvasi'nin düşünceleri, Hüseyin Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkan gibi Türkçü akım temsilcilerinden farklı olarak Türk İslam ideali düşüncesinin ideoloğudur. Ancak bu noktada vurgulanması gereken nokta, Arvasi'nin Türk İslam ülküsü idealinin, Türk İslam idealine dayalı diğer Türk milliyetçiliklerinden de farklı olduğudur. Aydınlar Ocağı olarak bilinen yapı çerçevesinde oluşan Türk İslam Sentezi ile Arvasi'nin Türk İslam Ülküsü idealinin, bu anlamda farklı oldukları vurgulanmalıdır. Zira Türk İslam Sentezi, önceliği, Türklük anlayışına verirken, Arvasi'nin Türk İslam Ülküsü, önceliği İslam inancına vermektedir.

Arvasi'nin Türk İslam ülküsü irdelendiğinde ise, öncelikle görülmektedir ki, İslam dini ve öngördüğü inanç ve ahlak düzeni, Arvasi için en temel dinamiktir. Bununla birlikte Arvasi, ırk gerçeğini reddetmemiş, aksine ırkı, İslam inancının ardından bir başka temel ilke olarak ortaya koymuştur. İslam dininin, ırkları yok saymadığına inanan Arvasi, bu sebeple Türk milliyetçiliğinin, İslam inancıyla çatışmadığına inanmaktadır. Bu durum, Arvasi'nin, Türk milliyetçiliğini, yüksek sesle savunmasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla Arvasi, bir yandan İslam dinini, diğer yandan ise, Türk milliyetçiliğini dikkate alan bir ideal inşa etmiştir. Dolayısıyla Türk İslam ülküsünün iki temel dinamiği, İslam ve Türklüktür. İslam, milliyetçi Türk insanının

kutsal dinidir. Bu ülkü, “İslam ruhumuz, Türklük bedenimizdir” ifadesiyle özetlenmeye çalışılmıştır.

Arvasi'nin bu çerçevede Türk milletine bakışı da milliyetçi bir perspektife sahiptir. Yani millet ve milliyet unsurlarının doğallığına ve önemine vurgu yapmış ve bu uğurda mücadele vermenin doğal ve daha da önemlisi ödev olduğunu düşünmüştür. Türk milletine bakışı ise, milliyetçiliğin diğer versiyonu olan Türkçülükten farklıdır. Türkçülük anlayışı, Türklerin varoluşsal üstünlüğüne inanan bir düşünceye sahipken, Arvasi, varoluşsal üstünlüğü, ırkçılık olarak görmüş, Türklerin, İslam dinine çok büyük hizmetlerde bulunduğunu, hâkim olduğu topraklara adalet ve medeniyet taşıdığını ve ayrıca insanlık tarihinde önemli bir medeniyet inşa etmiş bir millet olduğunu ifade ederek, Türk milletinin değerini, bu gerçeğe dayandırmıştır. Dolayısıyla Türk milleti, varoluşsal bir üstünlüğü sahip olmayıp değerlidir, değeri ise, insanlık tarihine ve İslam medeniyetine yaptığı katkılardan kaynaklanmaktadır. Yani varoluşsal üstünlüğe karşı hak edilmiş ve kazanılmış bir değer söz konusudur.

Bu değerden hareketle Türk milletinin ve onun ideolojisi olması gerektiğine inandığı Türk milliyetçiliğinin, İslam inanç ve ahlakı ile Türk töresine dayalı bir dünya inşa etmesini bir ülkü ve ideal olarak gören Arvasi, bu uğurda öncelikle Marksizm ve liberalizm gibi yabancı ideolojilere karşı muhalif bir duruş sergilemiş, bununla birlikte emperyalizmi de mücadele edilmesi gereken önemli bir tehlike olarak tanımlamıştır. Ancak Arvasi, emperyalizmi, yaygın olarak kabul edildiği gibi sadece Batı emperyalizminden ibaret görmemiş, İran ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin de emperyalist hedeflere yöneldiğini vurgulayarak, onları da birer tehlike olarak görmüştür. Bu durumun, Arvasi'nin İslamcı ideolojiye değil de Türk milliyetçiliği ideolojisinin mensup olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Arvasi, öngördüğü ideali sistemleştirirken, milli devlet anlayışının ve onunla ilişkili olan milli siyasetin gerekliliğine inanmış ve bu ikisinin, ancak milli bir şuurla mümkün olduğunu savunmuştur. Buradaki millilik, Türklerin, yüzyıllar boyunca ortaya koydukları değerlerin ifadesidir. Bununla birlikte Türk kültürünün ve Türk İslam

medeniyetinin, temel kaynaklar olduğuna inanan Arvasi, bu değerlere bağlılığın önemine vurgu yapmıştır. Bu vurgu, dil konusunda da belirginlik kazanmış, Türkçe'nin korunması hassasiyetine vurgu yapmasına neden olmuşken tarih bilincinin de bu vurgudan beslenmesi gerektiği kanaati ortaya çıkmıştır. Bu çerçeveden bakıldığında Türk İslam ülküsünün, Türk milletinin tarihsel tecrübeleri ve değerleri ile İslam inancının temel referanslarının bir araya geldiği bir ideal olarak şekillendirildiği ve Arvasi'nin de bunun ideoloğu olduğu ifade edilmelidir.

Kaynakça

- Akıncı, A. (2014). Milliyetçilik Kuramları, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15 (1), 131- 150
- Arvasi, S. A. (2008a). Hasbihal 1, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2008b). Hasbihal 2, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2008c). Hasbihal 3, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2008d). Hasbihal 4, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2008e). Hasbihal 5, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2008f). Hasbihal 6, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2009a). İnsan ve İnsan Ötesi, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2009b). Türk İslam Ülküsü 1, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2009c). Türk İslam Ülküsü 2, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Arvasi, S. A. (2009d). Türk İslam Ülküsü 3, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2018). Türkçü- Turancı Milliyetçiliğin Düşünsel Temelleri Üzerine Bir İnceleme, Akademik Hassasiyetler, 5 (10), 45- 60.
- Burns, E. (2009). Marksizm Nedir? (Çev: Mehmet Dikmen), İstanbul: Yordam Kitap.
- Çelik, C. (2006) Gökalp'in Bir Değişim Dinamiği Olarak Kültür- Medeniyet Teorisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (21), 43- 63.

- Demir, K. A. (2018). Hüseyin Nihal Atsız'ın Türkçülük Mücadelesinin Türk Devlet Yönetimindeki Algılanış Biçimi Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3 (1), 167- 178.
- Doğanoğlu, M. (2016). "Türkleşmek İslamlaşmak Muassırlaşmak"tan "Türkçülüğün Esasları"na Ziya Gökalp ve Ulus Tasavvuru, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71 (4), 1195- 1210.
- Gökalp, Z. (2015). *Türk Medeniyeti Tarihi*, (Haz. Ali Duymaz), İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Göze, A. (2000). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Heyd, U. (1979). *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, (Çev: Kadir Günay), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Heywood, A. (2007). *Siyasi İdeolojiler*, (Çev: Ahmet Kemal Bayram vd.), Ankara: Adres Yayınları.
- Livanelioğlu, Ö. A. (1998). Millet ve Milliyetçilik Kavramları Üzerine, *Ankara Barosu Dergisi*, 1998 (3), 41- 60.
- Marks, K. (2000). *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte, Selected Writings*, David McLellan (Edit.), New York: Oxford University Pres.
- Weber, A. (1991). *Felsefe Tarihi*, (Çev: H. Vehbi Eralp), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Yalçın, R. (2014). Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69 (1), 189- 215.
- Yaşlı, F. (2014). 1980 Öncesi Ülkücü Hareketin İslamileşmesinde Seyit Ahmet Arvasi Etkisi ve "Türk İslam Ülküsü", *Memleket Siyaset Yönetim*, 9 (22), 377- 399.
- Yazır, E. M. H. (2008). *Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meali*, İstanbul: Seda Yayınları.